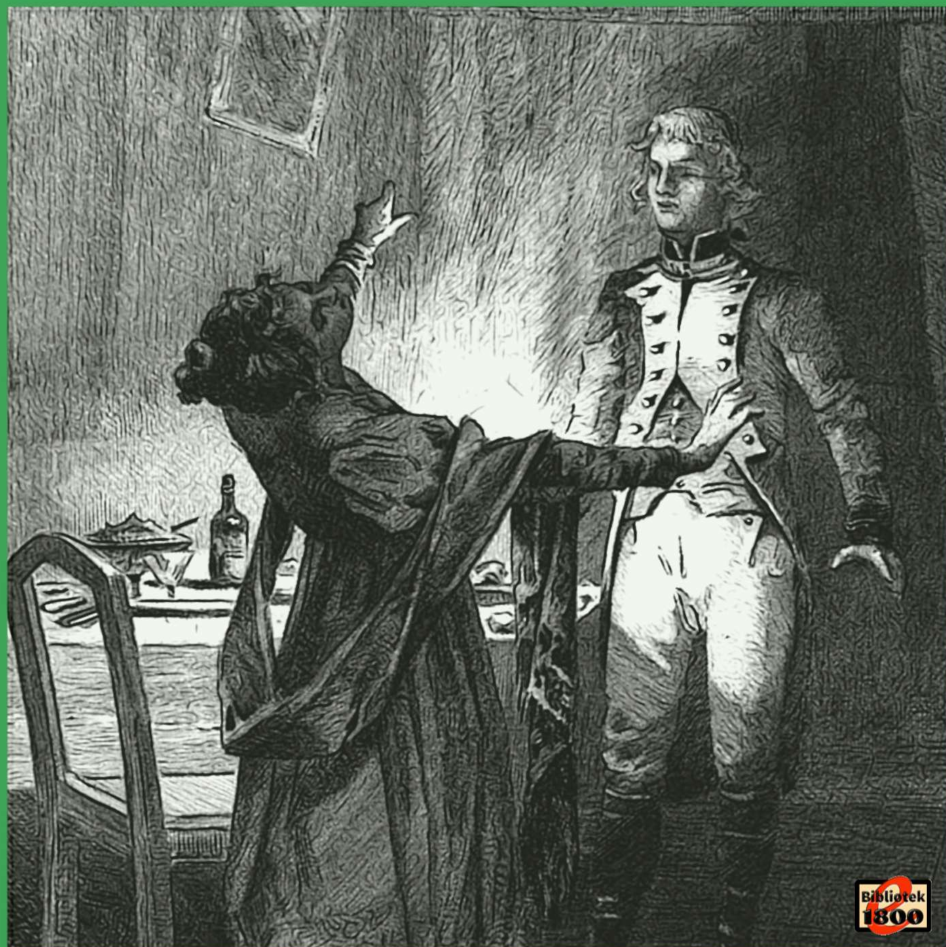

Honoré de Balzac

Den indkaldte Farvel

Honoré de Balzac

Den indkaldte

Farvel

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Den indkaldte

En aften i november 1793 var de vigtigste personer i Carentan samlede hos fru de Dey, som modtog hver aften. Nogle omstændigheder, som ikke ville have vakt den ringeste opmærksomhed i en storby, måtte vække et stærkt røre i en lille og gav denne sammenkomst et usædvanligt præg af spændt forventning. To dage i forvejen havde fru de Dey lukket sin dør for sine sædvanlige gæster, og dagen i forvejen havde hun bedt sig undskyldt, fordi hun ikke kunne modtage dem; som grund angav hun et ildebefindende. Under sædvanlige forhold ville disse to begivenheder have frembragt samme virkning, som om alle skuespilhusene i Paris en dag var lukket. Sådanne dage kan man i grunden ikke sige, at man lever. Men i 1793 kunne fru de Deys adfærd have de sørgeligste følger. Når de adelige den gang overskred den afstukne linje, blev det næsten altid et spørgsmål om liv eller død. For at man kan forstå den levende nysgerrighed og de smålige kneb, som den aften gød liv over disse menneskers normanniske ansigter, bliver det nødvendigt at forklare den rolle, fru de Dey spillede i Carentan. Den kritiske stilling, hun indtog, delte hun uden tvivl med mange andre mennesker under revolutionen, og mere end én læser vil af medfølelse kunne give denne fortælling en stærkere farve.

Fru de Dey var enke efter en generalløjtnant med en mængde ordener. Hun havde forladt hoffet, da udvandringen begyndte. Hun besad store ejendomme i nærhedens af Carentan og trak sig tilbage dertil i håb om, at rædselsperiodens indflydelse ikke

ville være så følelig dér. Beregningen slog til, fordi den var bygget på et grundigt kendskab til landet. Revolutionen anrettede kun få ødelæggelser i Nedre-Normandiet. Når fru de Dey tidligere opholdt sig på sine godser, holdt hun kun omgang med egnens adelige, men nu havde hun af betimelighedshensyn åbnet sit hus for bedsteborgerne og de ny myndigheder i byen, og hun bestræbte sig for af alle kræfter at gøre dem stolte af, at de havde erobret hende, uden at vække enten had eller skinsyge. Hun var nydelig og hjertensgod og besad den ubeskrivelige blidhed, som forstår at gøre alle til pas uden at ty til at nedværdige sig eller at bønfalde. Hun havde haft det held at erhverve sig alles agtelse ved en udsøgt takt, og dens kloge råd skyldtes det, at hun ikke overskred den smalle linje, indenfor hvilken hun kunne tilfredsstille dette blandede selskabs fordringer uden at ydmyge paddehattenes stædige selvfølelse eller støde sine gamle venner.

Hun var hen ved de otte og tredive, men besad endnu, just ikke den friske og fyldige skønhed, som udmærker Nedre-Normandiets døtre, men en skrøbelig og, så at sige, aristokratisk skønhed. Hendes træk var fine og mejslede, hendes figur bøjelig og slank. Når hun talte, kom der liv og lys over hendes ansigt. Hendes store sorte øjne var fulde af velvilje, men deres rolige og fromme udtryk syntes at antyde, at grundtonen i hendes tilværelse ikke var at finde i hende selv. I sin blomstrende alder var hun blevet gift med en udlevet og skinsyg kriger. Det falske i hendes stilling ved et udsvævende hof havde uden tvivl bidraget til at lægge ligesom et slør af tungsind over et ansigt, der tidligere havde strålet af kærlighedens ynde og livfuldhed. Da hun havde været nødsaget

til at kue alt det, der rørte sig i hende, disse sindsbevægelser hos kvinden, der endnu kun lever et følelsesliv, men ikke har lært at overveje, lå lidenskaben endnu på bunden af hendes hjerte uden at have givet livstegn. Det, der væsentligst tiltrak hos hende, var denne ungdommelighed, som glimtvis røbede sig i udtrykket i hendes ansigt, og som gav hele hendes tankegang et uskyldigt udtryk af attrå. Synet af hende påbød tilbageholdenhed, men der var til hver tid i hendes holdning, i klangen af hendes stemme, samme længsel efter en ukendt fremtid som hos en ung pige. Selv den mest ufølsomme mand blev øjeblikkelig kær i hende, men følte ikke desto mindre en agtelsesfuld tilbageholdenhed lige overfor hende; det skyldtes hendes høflige væsen, som holdt en tre skridt fra livet. Af naturen havde hun et rigt hjerte, men det var blevet hærdet under grusomme kampe; det syntes at ligge så fjernt fra det almindelige og simple, at mændene af sig selv holdt sig tilbage. Dette hjerte trængte åbenbart til en stærk lidenskab. Derfor havde fru de Deys hele følelsesliv trængt sig sammen i én eneste følelse, moderkærligheden. Den lykke og de glæder, hun havde savnet som hustru, genfandt hun i den overdrevne kærlighed, hun nærede for sin søn. Hun elskede ham ikke blot med moderens rene og dybe hengivenhed, men med elskerindens behagelyst og ægtefællens skinsyge. Hun var ulykkelig, når hun var langt fra ham, ængstelig, når han var borte, så ham ikke tit og længe nok, levede kun ved og for ham. For at man kan fatte styrken af denne følelse, er det tilstrækkeligt at tilføje, at denne søn ikke blot var hendes eneste barn, men hendes eneste slægtning, det eneste væsen, om hvem hun kunne samle sin frygt, sine forhåbninger og sit livs glæder. Salig grev de Dey var

sin families sidste spire, som hun var sin slægts sidste arving. De menneskelige beregninger og interesser faldt helt sammen med sjælens ædleste følelser og drev i grevindens hjerte den følelse, der allerede af naturen er så stærk hos kvinderne, til den yderste spids. Hun havde opdraget sin søn under evige bekymringer, og det havde gjort ham endnu dyrebarere for hende; snese gange havde lægerne spået hende, at hun ville miste ham, men hun stolede på sine forudfølelser; hun havde den usigelige glæde at se ham komme lykkelig over de skær, der truer barnets liv, og at beundre, hvor godt hans helbred skred fremad trods lægernes udtalelser.

Til løn for denne stadige omhu for ham udviklede han sig smukt, og i sit tyvende år gjaldt han for en af de mest fuldendte kavalerer ved hoffet i Versailles. Dertil havde hun den lykke, at hendes søn forgudede hende; deres sjæle forstod hinanden i følge den tiltrækning, der er i forholdet mellem søskende. Havde de ikke været sammenknyttede ved blodets bånd, ville de uvilkårlig have følt det venskab, der finder sted mellem mand og mand, og som man så sjældent støder på i livet. I sit attende år blev han udnævnt til underløjtnant ved dragonerne; han adlød de indskydelser, som tidsalderens æresfølelse indgød ham, og gik i landflygtighed med prinserne af blodet.

Fru de Dey var adelig, rig og moder til en udvandret; hun var derfor ikke blind for farerne ved den grufulde stilling, hvori hun befandt sig. Hun nærede ikke noget højere ønske end at bevare den uhyre formue for sønnen; hun havde derfor givet afkald på at følge ham i landflygtighed; men da hun læste de strenge love, i kraft af hvilke republikken hver dag inddrog de undvegnes godser i Carentans omegn, ønskede hun sig til lykke med, at

hun havde haft mod til at blive. Vågede hun ikke over sin søns skatte med fare for sit eget liv? Da hun så fik efterretning om de skrækkelige henrettelser, som konventet påbød, slog hun sig til ro ved den lykkelige bevidsthed, at hendes bedste skat var i sikkerhed fjernt fra alle farer, fjernt fra retterstederne. Hun fandt en glæde i at tro, at hun havde valgt den bedste udvej for på én gang at frelse alle sine skatte. Hun gjorde denne hemmelige tanke de indrømmelser, som de ulykkelige tider krævede, uden at hendes værdighed som kvinde eller hendes trosbekendelse som adelig dame led noget skår ved det; hun gemte alle sine bekymringer under en kølig hemmelighedsfuldhed. Hun forstod til fulde alle de vanskeligheder, som ventede på hende i Carentan. At komme og indtage den første plads dér, var det ikke det samme som at udæske øksen hver dag? Men en moders mod holdt hende oppe; det lykkedes hende efterhånden at vinde de fattiges velvilje ved at lindre al deres nød uden at tage hensyn til, hvad parti de tilhørte, og. Hun blev uundværlig for de rige ved at tage sig af deres fornøjelser, hun så hos sig kammeradvokaten, byfogeden, distriktsforstanderen, den offentlige anklager, ja selv dommeren ved den revolutionære ret. De fire førstnævnte af disse herrer var ugifte og gjorde styrtende haneben til hende i håb om at kunne gifte sig med hende, enten ved at ængste hende ved de ulykker, de kunne bringe over hende, eller ved at tilbyde at beskytte hende. Den offentlige anklager havde tidligere været kammeradvokat i Caen; nu var han blevet grevindens forretningsfører og søgte at vække hendes kærlighed ved den hengivenhed og højmodighed, han viste i hele sin adfærd lige overfor hende; det var en farlig snedighed!

Han var den frygteligste af alle frierne. Han var den eneste, der til bunds vidste, hvor uhyre hans gamle klients formue var. Hans lidenskab voksede ved en umættelig gerrighed, der fandt en støtte i hans ubegrænsede magt, som herre over liv og død i distriktet. Denne mand var endnu ung, og lagde så ædel en adfærd for dagen, at fru de Dey ikke havde kunnet bedømme ham rigtigt hidtil. Men hun lod hånt om den fare, der var ved at kappes med disse normanner i snedighed, og brugte den opfindsomme ånd og den list, som naturen har begavet kvinderne med, for at disse medbejlere skulle kunne udfægte kampen med hinanden. Når hun blot vandt tid, håbede hun, at hun nok skulle kunne slippe uskadt fra det, indtil de urolige tider en gang fik ende. På den tid smigrede de kongeligsindede i det indre af landet sig bestandig med, at revolutionens dage snart var talte, og denne overbevisning bragte mere end én af dem i ulykke.

Grevinden havde trods disse hindringer ved stor dygtighed opretholdt sin uafhængighed indtil den dag, da hun med en uforklarlig uklogskab havde dristet sig til at lukke sin dør for sine sædvanlige gæster. Man nærede så dyb og oprigtig en interesse for hende, at de mennesker, der kom for at besøge hende den aften, blev grebet af en alvorlig ængstelse, da de fik at vide, at det var hende umuligt at modtage dem; men en åbenhjertig nysgerrighed er i den grad et særpræg i provinsbeboernes sæder, at man straks gav sig til at efterforske, hvad det kunne være for en ulykke, sorg eller sygdom, der havde ramt fru de Dey. En gammel husbestyrerinde ved navn Brigitte besvarede alle disse spørgsmål med, at hendes frue havde lukket sig inde og ikke ville se nogensomhelst, ikke en gang

husets folk. Den næsten eneboeragtige tilværelse, man fører i disse ravnekroge, bringer med sig, at beboerne bliver vant til at udforske og forklare bevæggrundene til andres adfærd. Efter at man havde beklaget grevinden uden at vide, om hun var lykkelig eller bedrøvet, gav alle sig i færd med at undersøge, hvad grunden kunne være til, at hun så pludselig havde trukket sig tilbage.

"Hvis hun var syg," sagde den første nysgerrige, "ville hun have sendt bud efter lægen; men han har siddet og spillet skak hos mig hele dagen igennem. Han sagde, at for tiden er der kun én sygdom, og den kender man ikke noget middel imod, og så lo han."

Det var en klogelig vovet vittighed. Fra nu af gav kvinder, mænd, gamlinger og unge piger sig til at strejfe om på gisningernes udstrakte felter. Alle troede de at skimte en hemmelighed, og denne hemmelighed gav deres indbildningskraft nok at bestille. Da man kender hinandens liv på en prik i småbyerne, fik fruentimmerne først opsnuset, at Brigitte havde gjort betydeligt større indkøb på torvet, end hun plejede. Det kunne ikke bestrides. Man havde i den tidligste morgenstund set Brigitte på torvet, og, hvad der var det forunderligste, hun havde købt den eneste hare, der var at få; men nu vidste hele byen, at fru de Dey slet ikke brød sig om vildt. I haren fik man et udgangspunkt for sine endeløse formodninger. Da gamlingerne gik deres vanlige ture, lagde de mærke til, at man havde uhyre travlt inde i huset og røbede det just ved de forholdsregler, man tog for at skjule det. Kammertjeneren bankede et gulvtæppe nede i haven; dagen forud ville ingen have lagt mærke til det; men dette tæppe blev

et støttepunkt for de forskellige romaner, man lavede. Hver lavede sin. Da man dagen efter fik at vide, at fru de Dey sagde, at hun ikke befandt sig vel, forsamlede det bedste selskab i Carentan sig hos byfogedens broder, en gammel gift købmand, en retskaffen mand, der nød almindelig agtelse, og som grevinden var meget opmærksom imod. Dér havde alle bejlerne til den rige enkes hånd hver sin fabel at fortælle, og disse var mere eller mindre rimelige; enhver af dem ønskede at drage fordel for sig af den hemmelighedsfulde omstændighed, som tvang hende til at udsætte sig således. Den offentlige anklager havde udspekuleret et helt drama for om natten at kunne føre fru de Deys søn hen til hende. Byfogeden troede, at det drejede sig om en præst, som ikke havde aflagt ed på forfatningen; han skulle være kommet fra Vendée og have søgt tilflugt hos hende; men så vidste han rigtignok ikke, hvad meningen kunne være med at købe en hare en fastedag. Distriktsforstanderen holdt stærkt på en af de kongeligsindedes anførere, som man var i hælene på. Atter andre tænkte på en adelsmand, som var sluppet ud af et af fængslerne i Paris. I det hele taget troede man, at grevinden havde gjort sig skyldig i en af de højmodige handlinger, som lovene dengang kaldte en forbrydelse, og som kunne føre til retterstedet. Den offentlige anklager sagde til slut halvhøjt, at man skulle tie stille med sagen og prøve på at frelse den ulykkelige fra at styrte ned i den afgrund, hun vandrede hen imod med raske fjed.

"Lader De denne historie komme ud," tilføjede han, "bliver jeg nødt til at skride ind og anstille husundersøgelse hos hende, og så ..." Her holdt han inde, men man forstod godt, hvad hans mening var.

Grevindens oprigtige venner blev så urolige på hendes vegne, at formanden for købmandslavet den tredje dags morgen fik sin kone til at skrive et par ord til hende for at opfordre hende til at modtage som sædvanlig om aftenen. Den gamle købmand gik endnu videre og indfandt sig selv om morgenen hos fru de Dey. Han følte sig stærk ved den tjeneste, han ville gøre hende, og forlangte uden videre at komme ind til hende; men blev helt betuttet, da han fik øje på hende nede i haven, hvor hun var i færd med at plukke de sidste blomster af grupperne og at sætte dem i skåle.

"Det er uden al tvivl sin elsker, hun skjuler hos sig," sagde den gamle mand til sig selv, fuld af medlidenhed med denne yndige kvinde. Det forunderlige udtryk i grevindens ansigt bekræftede hans mistanke. Dybt bevæget over den opofrende hengivenhed, som er så naturlig for kvinderne, men som stedse rører os mænd, fordi det smigrer os, at en af dem bringer ofre for en mand, satte handelsmanden grevinden ind i de rygter, som var i omløb om hende i byen, og om den fare, hun svævede i. – "For," sluttede han, "om også nogle af vore embedsmænd skulle være villige til at tilgive Dem en heltemodig handling, når det angår en præst, vil dog ingen af dem tilgive Dem, hvis De ofrer dem for en hjertesag."

Ved disse ord kastede fru de Dey et forvildet og halvfjollet blik på den gamle mand, som fik ham, den gamle mand, til at gyse.

"Kom," sagde hun og trak ham ind i hendes eget værelse; og efter at hun havde overbevist sig om, at de var alene, trak hun et snavset og laset brev op fra brystet. "Læs!" sagde hun, og fik kun med den yderste anstrengelse dette ene ord frem.

Derpå sank hun som tilintetgjort ned i sin lænestol. Mens den gamle mand ledte efter sine briller og satte dem på næsen, fæstede hun sit blik på ham og så for første gang i sit liv nysgerrig på ham. Derpå sagde hun blidt og med tilsløret stemme: "Jeg forlader mig fuldt ud på Dem."

"Og er jeg da ikke parthaver i Deres forbrydelse?" svarede den skikkelige mand ganske enkelt.

Hun skælvede. For første gang, efter at hun havde opslået sit paulun i den lille by, fandt hendes hjerte forståelse hos en anden. Den gamle handelsmand begreb på én gang, hvorfor grevinden både var nedslået og glad. Hendes søn havde været med på Granvilles ekspedition; han skrev til sin moder fra fængslet af og gav hende et sørgeligt og sødt håb. Han tvivlede slet ikke om, at han jo ville finde udveje til at slippe ud og antydede, at han inden tre dages forløb ville fremstille sig forklædt for hende. Det ulykkelige brev indeholdt de mest rystende afskedsord for det tilfælde, at han ikke kom til Carentan inden den tredje dags aften, og han bad moderen om at tilstille buddet, der skulle bringe hende disse meddelelser under tusinde farer, en stor sum penge. Papiret rystede i den gamle mands hænder.

"Og i dag er det den tredje dag," skreg fru de Dey; hun sprang rask op og gav sig til at vandre rastløst frem og tilbage.

"De har været mageløs uforsigtig," sagde handelsmanden; "hvorfor har De dog købt den masse mad?"

"Ja men, når han kom, kunne det jo være, at han var halvdød af sult og ikke kunne slæbe sig frem, og ..."

Her holdt hun inde.

"Jeg tør indestå for min broder," sagde den gamle mand; "jeg skal få ham til at stille sig på Deres parti."

Handelsmanden genfandt under disse omstændigheder al den fiffighed, han før havde haft brug for i sin bod, og gav hende nogle højst kloge og skarpsindige råd. De blev nu enige om, hvad hver af dem skulle sige og gøre. Den gamle købmand fandt på nogle snedige påskud til at besøge de fornemste familier i Carentan, og dér meddelte han, at han kom lige fra fru de Dey, og at hun igen ville modtage om aftenen, skønt hun endnu ikke var helt rask. Han kæmpede snedigt med de normannisk fiffikus'er i de forhør, de anstillede med hensyn til beskaffenheden af grevindens sygdom. Han havde held med sig; det lykkedes ham at lede alle dem på vildspor, som beskæftigede sig med denne hemmelighedsfulde sag. Hans første besøg gjorde vidundere. Han fortalte en gammel gigtsvag dame, at fru de Dey havde været nær ved at ligge under for et anfald af gigt i maven. Den berømte Franchin havde anbefalet hende, hvis den kom igen, at lægge et skind, der var flået af en levende hare, på brystet og at blive liggende i sengen uden at røre sig af stedet. Grevinden havde svævet i dødsfare for to dage siden, men hun havde punktligt fulgt Franchins løjerlige råd, og nu befandt hun sig så vel, at hun kunne modtage dem, der plejede at besøge hende, om aftenen. Denne fortælling gjorde en vidunderlig og heldig virkning, og lægen i Carentan, der i sit stille sind var kongeligsindet, forøgede end yderligere denne virkning ved at drøfte vigtigheden af Franchins middel fra et lægevidenskabeligt standpunkt. Imidlertid havde mistænksomheden slået for dybe rødder i nogle stivnakkers eller filosoffers hjerner, til at den sådan uden videre skulle

kunne spredes ad. Følgen deraf var, at de, som fru de Dey plejede at modtage, skyndte sig at komme af sted og indfandt sig i god tid, nogle for at udspejde, hvorledes hun holdt sig, andre af venskab for hende, men størstedelen, fordi de var optaget af den vidunderlige kur. De fandt grevinden i kaminkrogen i hendes dagligstue; den var næsten lige så tarvelig som de andre borgeres i Carentan; thi for ikke at såre sine gæsters snæverhjertethed, havde hun givet afkald på alle de forfinede nydelser, hun ellers var vant til; hun havde ikke indladt sig på at forandre noget i huset. Gulvet i hendes modtagelsesværelse var ikke engang bonet; på væggene var der gamle mørke tapeter; møblerne var forarbejdede dér i byen, hun brændte tællelys; hun levede, som man levede i provinserne, og veg ikke tilbage for de pinligste småligheder eller de ubehageligste savn. Men da hun vidste, at hendes gæster med glæde ville tilgive hende en prunk, som bidrog til deres velvære, forsømte hun ikke noget, når det drejede sig om at skaffe dem personlige nydelser. Derfor gav hun glimrende middage. Hun gav sig endog skin af at være gerrig, for at behage disse beregnende sjæle; og efter at hun snildelig havde ladet sig fravriste nogle indrømmelser til noget mere forfinet, forstod hun at give efter med anstand. Da altså det bedste slette selskab i Carentan befandt sig hos hende hen imod kl. syv om aftenen, beskrev det en halvkreds udenom kaminen. Husets frue holdt sig oppe med sine pinlige tanker under den gamle handelsmands medfølende øjekast, og fandt sig med et uhørt mod i sine gæsters smålige spørgsmål og intetsigende og dumme snak. Men hver gang dørhammeren blev slået mod døren, hver gang man hørte lyden af skridt på gaden, skjulte

hun sit sindsoprør ved at rejse interessante spørgsmål, der angik egnens velvære. Hun fremkaldte en hel støj ved at få dem til at drøfte spørgsmålet om, hvorledes frugtvinen var faldet ud, og blev så godt støttet af sin fortrolige, at de tilstedeværende glemte at udspejde hende, fordi de fandt hendes holdning naturlig og hendes sikkerhed urokkelig. Den offentlige anklager og en af dommerne gik tavse om, iagttog med opmærksomhed den ringeste forandring i hendes ansigtsudtryk, lyttede efter det, der foregik i huset trods støjen omkring dem, og gentagne gange kom de med spørgsmål, der skulle sætte hende i forlegenhed; men hun besvarede dem imidlertid med en beundringsværdig åndsnærværelse. Hvilket mod har ikke mødrene! Efter at fru de Dey havde ordnet spillebordene og fået alle anbragt ved boston-, reversis- eller whistbordene, satte hun sig hen og snakkede med nogle unge piger med den største utvungenhed og spillede sin rolle som en fuldendt skuespillerinde, hun fik dem til at udtale, at de gerne ville spille lotteri, foregav, at hun alene vidste, hvor lotteriet var og gik sin vej.

"Jeg er lige ved at kvæles, min stakkels Brigitte," sagde hun og tørrede sine øjne, der tindrede af feber, smerte og uro.

"Han kommer ikke," vedblev hun og så sig om i værelset. "Her kan jeg få vejret, her lever jeg. Endnu kun nogle øjeblikke, så har vi ham her, ganske sikkert, for han lever endnu; jeg er vis på det; mit hjerte siger mig det. Kan du ikke høre noget, Brigitte? Åh! Jeg ville give resten af mit liv for at vide, om han er i fængsel, eller om han flygter over markerne. Gid jeg ikke kunne tænke!"

Hun overså endnu engang værelset for at se efter, om alting var i orden. Der brændte en god ild i kaminen; skodderne var omhyggeligt sat for vinduerne; møblerne var pudset helt blanke; den måde, sengen var redt på, viste, at hun og Brigitte havde tænkt på de mindste ting. Hendes forhåbninger røbede sig i de sindrige opmærksomheder, der kom til syne overalt i dette værelse. Alt åndede øm og blid kærlighed og dens kyskeste kærtegn i den duft, blomsterne udsendte. Kun en moder kunne således have gættet sig til en soldats ønsker og forekommet dem så fuldstændig. Et udsøgt måltid, udmærkede vine, fodtøj, linned, kort sagt alt det, der var nødvendigt eller behageligt for en udaset rejsende, fandt man samlet dér, for at der ikke skulle mangle noget, for at følelsen og behageligheden ved hjemmet kunne røbe, hvor højt en moder kan elske.

"Brigitte!" sagde grevinden i den mest hjerteskærende tone og satte sig på en stol ved bordet som for at virkeliggøre det, hun ønskede, som for at øge og styrke sine bristende forhåbninger.

"Åh frue! Han kommer nok. Han kan ikke være langt borte. Jeg tvivler ikke på, at han lever og er på vejen herhen. Jeg har lagt en nøgle ind i Bibelen og holdt den på mine fingerspidser, mens Cottin læste evangeliet om den hellige Johannes ... Og frue, nøglen rørte sig ikke af stedet."

"Er det et sikkert tegn?" spurgte grevinden.

"Åh frue, det er noget, alverden ved. Jeg tør sætte min salighed i pant på, at han lever endnu. Gud kan ikke tage fejl."

"Trods de farer, der lurer på ham her, ville jeg dog gerne have ham hos mig."

"Stakkels hr. Auguste," udbrød Brigitte, "han må uden tvivl gøre vejen til fods."

"Og nu slår klokken otte," skreg grevinden rædselsslagen.

Hun var bange for, at hun var blevet længere borte end hun burde, i dette værelse, hvor hun troede på, at sønnen levede, fordi hun havde alt det for øje, der vidnede om, at han levede; derfor gik hun ned igen; men før hun gik ind til gæsterne, blev hun stående nogle øjeblikke under trappesatsen for at lytte efter, om ikke en eller anden støj vækkede den slumrende genlyd i gaden. Hun smilede til Brigittes mand, der stod dér som skildvagt; hans blik var helt døsigt på grund af de anstrengelser, han måtte gøre for at blive opmærksom på larmen på torvet og i mørket. Men straks efter trådte hun ind, påtog sig en munter mine og gav sig til at spille lotteri med småpigerne; men fra tid til anden klagede hun over, at hun ikke havde det rigtig godt og satte sig i sin lænestol ved siden af kaminen.

Således stod sagerne, og således var sindene stemt i fru de Deys hus, mens samtidig en ung mand i en brun jakke, som man var nødt til at bære den gang, skridtede ud på vejen fra Paris til Cherbourg og rettede sine fjed mod Carentan. Da man begyndte på indkaldelsen skortede det stærkt på disciplin. De krav, tiden stillede, tillod ikke republikken at udruste soldaterne på stedet, og det var ikke sjældent at se vejene dækket med indkaldte, som havde beholdt deres borgerlige dragt. Disse unge folk gik forud for deres delinger til de steder, hvor man skulle holde rast, eller sakkede bag ud; for hvorledes de marcherede det beroede på, hvor godt eller hvor dårligt de var i stand til at tåle strabadserne på den lange vej, de havde at

gå. Den rejsende, der her er tale om, var temmelig langt forud for de andre indkaldte, der skulle til Cherbourg, og som byfogeden ventede på hvert øjeblik for at uddele kvarterbilletter til dem. Den unge mand gik med slæbende, men endnu faste skridt, og hans gang syntes at antyde, at han længe havde været fortrolig med det hårde soldaterliv. Skønt månen belyste græsgangene, som stødte op til Carentan, havde han lagt mærke til nogle tætte hvide skyer, som snart ville udstrø sneen, de indeholdt, over landskabet, og af frygt for at blive overrasket af en snestorm, gik han hurtigere til, end han egentlig havde kræfter til, så træt som han var. Over skulderen bar han en sæk; men der var ikke synderligt i den, og i hånden havde han en buksbomstok; den havde han skåret i et af de høje og tætte hegn, man freder de fleste marker i Normandiet med. Denne ensomme vandrer trådte ind i Carentan, hvis tårne han havde kunnet skimte i de sidste øjeblikke, fordi månen kastede sit magiske skær uden om den. Hans trin vakte den slumrende genlyd i gaderne, men han mødte ikke en levende sjæl. Han blev nødt til at spørge en væver, der endnu sad ved sin væverstol, hvor byfogeden boede. Denne embedsmand boede nogle minutters gang derfra, og den indkaldte befandt sig kort efter i ly under porthvælvingen på byfogedens hus og satte sig på en stenbænk, der stod dér, mens han ventede på det indkvarteringsbevis, som han havde bedt om. Men da embedsmanden kaldte på ham, stillede han sig op foran ham og blev nu genstand for den mest samvittighedsfulde undersøgelse. Infanteristen var et purungt menneske og så godt ud; han lod til at stamme fra en mere fremragende familie.

Man kunne se på ham, at han var en adelsmand. Den åndelige udvikling, en god opdragelse giver, lyste ham ud af øjnene.

"Hvad hedder du?" spurgte byfogeden ham og så samtidig på ham med en listig mine.

"Julien Jussieu," svarede den indkaldte.

"Og hvorfra kommer du?" sagde byfogeden med et vantro smil.

"Fra Paris."

"Du må være kommet langt forud for dine kammerater," vedblev normanneren i en spottende tone.

"Jeg har 3 mils forspring for afdelingen."

"Der er uden tvivl noget, der trækker dig til Carentan, borger indkaldt?" sagde byfogeden med en snu mine. "Ja det er godt," lagde han til og viste den unge mand ved en bevægelse med hånden, at han ikke behøvede at svare; "vi ved nok, hvor vi skal huse dig. Dér har du din indkvarteringsseddel og gå så med dig, *borger Jussieu*."

Der lå ligesom lidt spot i det tonefald, byfogeden udtalte disse to sidste ord med, idet han rakte ham en seddel, der lød på fru de Deys hus. Det unge menneske læste adressen med en nysgerrig mine.

"Han ved nok, at han ikke har langt at gå, når han først er udenfor; han vil ikke være længe om at komme over torvet," sagde byfogeden til sig selv, da den unge mand var gået. "Han er ellers ikke bange af sig, den fyr! Gud give, at det må gå godt. Han havde hele tiden svar på rede hånd. Ja vist, men hvis en anden end jeg havde bedt om at kigge i hans papirer, hvad var der så blevet af ham?"

Urene i Carentan slog nu halv ti; man tændte lygterne i fru de Deys forværelse; tjenestefolkene hjalp deres herrer og damer overskoene, kapperne og kåberne på; kortspillerne havde gjort regnskabet op, og alle gik nu, som skik er i alle ravnekroge.

"Det lader til, at den offentlige anklager bliver der," sagde en dame; hun havde lagt mærke til, at denne formående herre ikke var med, da man skiltes ad på torvet, efter at have udvekslet de høfligste afskedshilsener.

Denne skrækkelige embedsmand var virkelig alene med grevinden; hun ventede skælvende på, at han skulle gå sin vej.

"Borgerinde," sagde han, efter at han længe havde tiet bomstille i længere tid, hvad der end yderligere skræmte grevinden, "jeg er her for at våge over, at republikkens love ikke bliver overtrådt."

Fru de Dey gyste.

"Har De ikke en meddelelse at gøre mig?" spurgte han.

"Nej," svarede hun studsende.

Derpå satte han sig ved siden af grevinden, skiftede tone og sagde: "Hvis vi ikke kommer til at udtale os åbent nu, kan det komme til at koste Dem eller mig hovedet. Jeg har studeret Deres karakter, Deres hjerte og Deres måde at være på alt for nøje til, at jeg skulle lade mig føre på vildspor ligesom Deres andre gæster i aften. De venter Deres søn; det nærer jeg ikke den ringeste tvivl om."

Grevinden gjorde en benægtende bevægelse; men hun havde skiftet farve, og hendes ansigtsmuskler fortrak sig, fordi hun var nødsaget til at bære en skuffende sikkerhed til skue, og ikke en eneste af disse bevægelser undgik den offentlige anklager.

"Nå! De kan gerne tage imod ham," vedblev revolutionens embedsmand; "men prøv ikke på at huse ham længere end til kl. 7 i morgen tidlig. I morgen ved daggry indfinder jeg mig hos Dem med en angivelse, jeg nok skal vide at skaffe til veje ..."

Hun så på ham med et sløvt blik, som ville have rørt en tigers hjerte.

"Jeg vil bevise," vedblev han i en blid tone," at det er en falsk angivelse, og anstille de nøjagtigste undersøgelser, og på grund af min indberetnings beskaffenhed, vil De for fremtiden være sikret mod al yderligere mistanke. Jeg vil tale om Deres gaver til fædrelandet, Deres rette borgersind, og man vil ikke kunne røre et hår på vort hoved."

Fru de Dey var bange for, at det var en snare. Hun kunne ikke røre sig af pletten, men hendes ansigt blussede, og hendes tunge klæbede til ganen. Pludselig slog nogen således med dørhammeren, at det rungede i hele huset.

"Åh!" skreg moderen rædselsslagen og faldt på knæ. "Han må frelses, han må frelses!"

"Ja vi vil frelse ham," svarede den offentlige anklager og slyngede et lidenskabeligt blik hen på hende, "skal vi end række hals for det."

"Det er ude med mig," udbrød hun, mens anklageren høfligt løftede hende op.

"Ser De, frue," svarede han med en gebærde som en taler, "jeg gør mig ikke fortjent af dem for ingen ting ... De er selv prisen."

"Frue, han er ..." råbte Brigitte i den tro, at fruen var alene. Den gamle pige var rød i kammen og strålede af glæde, men da hun fik øje på den offentlige anklager, blev hun stående som rodfæstet og blev ganske gusten.

"Hvem taler du om, Brigitte?" spurgte embedsmanden med blid og forstående røst.

"En indkaldt, som byfogeden har givet bolig hos os," svarede hun og viste ham kvarterseddelen.

"Det er sandt," sagde anklageren, da han havde læst sedlen, "der kommer en afdeling her i aften."

Og så gik han sin vej.

Grevinden følte i dette øjeblik sådan en trang til at tro på sin gamle godsbestyrers ærlighed, at hun ikke nærede den ringeste tvivl om den. Hun løb i en fart op ad trapperne, skønt hun næppe kunne støtte på benene. Derpå lukkede hun døren op, kastede sig næsten døende i hans arme. – "Åh, min dreng, min dreng!" skreg hun; hun hulkede og overdængede ham med sine voldsomme kys.

"Frue," sagde den ubekendte.

"Åh, det er ikke ham," fo'r det ud af hende, hun veg rædselsslagen tilbage, blev stående ret op og så halvt forstyrret på ham.

"Du gode og store Gud, hvor de ligner hinanden!" sagde Brigitte.

De tav alle tre et øjeblik, og selv den fremmede gyste, da han lagde mærke til, hvorledes fru de Dey så ud,

"Åh min herre," sagde hun og lænede sig op til Brigittes mand; nu først følte hun hvor dyb hendes smerte var; det første anfald havde nær gjort det af med hende. "Åh min herre, jeg kan ikke længere holde ud at se på Dem. Har De noget imod, at mine folk går i mit sted og tager sig af Dem?"

Derpå gik hun ned. Brigitte og hendes gamle tjener måtte næsten slæbe hende afsted.

"Hvad mener De, frue?" sagde den gamle husbestyrerinde, da hun havde fået bragt grevinden til sæde, "skal den fyr ligge i hr. Augustes seng, spise den postej, jeg har lavet til hr. Auguste? Nej, om man så kapper hovedet af mig, så vil jeg ..."

"Brigitte!" skreg fru de Dey.

Den gamle pige tav stille.

"Hold dog din mund, dit vrøvl," hviskede hendes mand til hende, "vil du slå grevinden ihjel?"

I samme øjeblik hørte man den indkaldte rumstere ovenpå, da han satte sig til bords.

"Jeg kan ikke holde ud at blive her. Jeg vil gå ned i drivhusene, dér kan jeg bedre høre, hvad der går for sig i nat. "

Hun vaklede endnu mellem frygten for at have mistet sin søn og håbet om at få ham at se igen. Natten var skrækindjagende stille. Det var et frygteligt øjeblik for grevinden, da de indkaldte kom til byen og hver mand opsøgte sit kvarter. Hvert skridt, hver ubetydelig støj var et bristet håb; men snart blev naturen lige så rædselslignende stille som før.

Hen ad morgenstunden blev grevinden nødsaget til at gå ind. Brigitte vågede over, hendes mindste bevægelser, og da hun så, at; hun ikke kom ud, gik hun ind i hendes værelse og fandt hende død.

"Hun har rimeligvis hørt den indkaldte spanke om i hr. Augustes værelse, mens han klædte sig på og sang deres forbandede Marseillaise, som om han kunne være i en stald," råbte Brigitte, "det er det, der har slået hende ihjel."

Grevindens død skyldtes en langt vægtigere følelse og uden tvivl et skrækkeligt syn. Netop i samme øjeblik, som fru de Dey døde i Carentan, blev hendes søn skudt i Morbihan. Vi kan føje

denne sørgelige kendsgerning til iagttagelserne over sympatierne, som ikke bryder sig om lovene for afstanden; disse kendsgerninger samler nogle mænd med lærdes nysgerrighed i deres ensomme studerekamre, og en dag vil de komme til at tjene til grundlag for en ny videnskab; men den har endnu ikke fundet sin Messias.

Farvel

"Se at få benene med dig og rub dig, du rigsdagsmand af Centrum! Vi må sætte bedste ben foran, når vi skal komme hjem til middagstid. Op med skankerne! Spring, markis! ja dér, godt! Du springer over grøfterne som en hjort."

Disse ord kom fra en jæger, der sad mageligt på grøftekanten uden om L'Isle-Adam-skoven, og som røg sin havannacigar, mens han ventede på sin kammerat; denne havde uden tvivl længe flakket vildfarende omkring i skovens tykninger. Ved siden af den første jæger lå fire gispende hunde og så ligesom han på den personage, han talte til. For at man kan forstå, hvor spottende disse ytringer var, som således faldt fra ham en gang imellem, må jeg tilføje, at den anden jæger var en lille tyksak, hvis struttende mave var en ren borgmestermave. Han krøb langsomt henad furerne på en mark, man nylig havde afhøstet, og hvis stubbe i betydelig grad hæmmede hans gang. Til yderligere uheld faldt solens stråler ham skråt i ansigtet, så at store sveddråber haglede ned ad det. Da han havde al sin omtanke behov for at holde ligevægten, bøjede han sig snart forover, snart tilbage, og det gav nogle hop i ham ligesom i en vogn, der bliver skumplet. Det var en af de septemberdage, som modner druerne, fordi de er lige så varme som dagene mellem vendekredsene. Luften tydede på uvejr. Mens der endnu var store blå mellemrum mellem de sorte skyer i synskredsen, så man lyse skyer trække op med en forbavsende hurtighed og lægge et let gråligt gardin over himlen fra vest til øst. Vinden

rasede kun i de højere luftlag, og lufttrykket forhindrede dens brændende udstrålinger i at stige til vejrs. Dalen, jægeren skulle over, var omgivet af høje hegn, som hindrede al tilgang af frisk luft, og den havde derfor samme varmegrad som en smelteovn. Skoven lå brændende og tavs, som om den var tørstig. Fra fuglene og insekterne kom der ikke et kvæk, og trætoppene bøjede sig næppe nok. De, der endnu dunkelt kunne mindes sommeren i 1819, bør have en smule medlidenhed med den stakkels højremands lidelser, mens han svedte af alle kræfter for at nå hen til sin kammerat, der sad og gjorde nar af ham. Mens denne røg sin cigar, havde han af solens stilling sluttet sig til, at klokken måtte være hen ad 5.

"Hvor pokker er vi egentlig henne?" sagde den tykke jægersmand, mens han tørrede sin pande af og lænede sig op til et træ, omtrent lige overfor sin kammerat; for han følte, at han ikke havde kræfter til at springe over den brede grøft, der skilte dem fra hinanden.

"Og det spørger du mig om?" sagde jægeren, der lå så lang han var i det halvvisne ukrudt på grøftekanten og lo. Han smed sin cigarstump ned i grøften og udbrød:

"Jeg sværger ved den hellige Hubert, at ingen mere skal få mig til at eventyre mig ind i en egn, jeg ikke kender med en embedsmand, om han endog er en gammel ven og skolekammerat som dig, min kære d'Albon."

"Men Philippe, har du da rent glemt dit modersmål? Du har nok ladet din forstand blive i Sibirien," svarede den tykke og kastede et ynkelig komisk blik på en vejviser, der stod et hundrede skridt derfra.

"Ah, nu er jeg med," sagde Philippe, greb sin bøsse, sprang op i en fart, satte med et eneste spring ud på marken og løb hen mod vejviseren.

"Denne vej, d'Albon, denne vej! En halv vending til venstre," råbte han til sin ledsager og viste ham ved en bevægelse med hånden en bred brolagt vej. "*Vejen fra Baillet til L'Isle-Adam,*" vedblev han; "i den retning må vi søge vejen til Cassan, som vistnok munder ud på den fra L'Isle-Adam."

"Rigtigt, hr. oberst," sagde d'Albon og satte kasketten på hovedet; han havde viftet sig med den.

"Lad os så komme af sted, ærværdige hr. dommer," svarede oberst Philippe og fløjtede ad hundene, som lod til at lystre ham bedre end embedsmanden, som ejede dem.

"Ved du, hr. markis," ytrede den spøgefulde soldat, "at vi får mere end en halv mil at gå? Den landsby, vi kan se dernede, må upåtvivlelig være Baillet."

"Du store Gud!" skreg markis d'Albon op; "gå du til Cassan, hvis det kan more dig, men så kommer du til at gå alene. Jeg foretrækker trods uvejret at vente her på en hest, som du må sende mig fra gården. Du har rigtignok gjort kønt nar af mig, Sucy. Vi ville have gået lidt på jagt, ikke fjernet os ret langt fra Cassan, men strejfet om på de jorder jeg kender, jo vist! I stedet for at more os, har du ladet mig farte om som en mynde fra klokken fire i morges, og vi har ikke fået andet til frokost end en sjat mælk hver. Det siger jeg dig, hvis du nogen sinde får en proces på halsen, skal jeg nok sørge for at du taber den, om du så har hundrede gange ret."

Den modløse jæger satte sig på en af hjørnestenene ved foden af vejviseren, tog sin bøsse og tomme jagttaske af og drog

et dybt suk.

"Stakkels Frankrig, sådanne er dine rigsdagsmænd," ytrede obersten og lo. "Åh min stakkels d'Albon, hvis du som jeg havde været seks år i det indre af Sibirien ..."

Han talte ikke ud, men hævede blikket mod himmelen, som om hans ulykker var en hemmelighed mellem Gud og ham.

"Nå, så afsted og det lidt hurtigt!" føjede han til, "bliver du siddende dér, er det ude med dig."

"Hvad vil du, at jeg skal gøre Philippe? Det er en indgroet vane hos embedsmændene. Jeg kan på ære ikke mere; ja hvis jeg endda havde fået ram til en hare."

De to jægere dannede en modsætning, man sjældent ser. Højremanden var 42 år, men så ud, som om han kun var 30; mens soldaten kun var 30 og så ud, som om han var i det mindste 40. Begge to bar de Æreslegionens røde bånd. Nogle hårlokker, der var sorte og hvidspættede som en skadevinge, kom til syne under oberstens kasket; mens kønne lyse krøller prydede embedsmandens tindinger. Den ene var granvoksen, tør, mager, kraftig og rynkerne i hans blege ansigt røbede enten skrækkelige lidenskaber eller frygtelige ulykker. Den andens ansigt strålede af sundhed, havde et fornøjet udtryk og passede for en epikuræer. Begge var de dygtigt solbrændte, og deres lange hjorteskinds lædergamacher bar spor af alle de grøfter og moser, de havde fartet over.

"Nå, nu benene med dig og af sted," ytrede obersten, "om en lille time er vi på Cassan ved et velbesat bord."

"Du har vist aldrig elsket," svarede dommeren med en ynkelig komisk mine; "du er ligeså ubarmhjertig som paragraf 304 i straffelovbogen. "

Philippe de Sucy fo'r heftigt sammen; hans brede pande slog dybe rynker, og udtrykket i hans ansigt blev lige så mørkt, som himmelen nu var. Skønt et frygteligt og bittert minde fortrak det, fældede han dog ikke en tåre. Han lignede de kraftige mænd, som forstår at trænge deres sindslidelser ned i hjertets inderste dyb, og fandt måske som alle rene karakterer en mangel på blufærdighed i at tage sløret over sine sorger bort, da dog det menneskelige ord ikke kan udmale, hvor dybe de er, ligesom de også frygter for spot fra deres side, som ikke vil forstå dem. Hr. d'Albon havde et fintfølende hjerte; et sådant gætter sig til andres lidelser og har en levende medfølelse med den sindsbevægelse, som de uden at ville det har fremkaldt ved deres kejtethed. Han agtede sin vens tavshed, stod op, glemte hvor træt han var og fulgte efter ham uden at lukke munden op; han var helt ærgerlig på sig selv, fordi han havde rørt ved et sår, der rimeligvis endnu ikke havde sat ar.

"En anden gang min ven," sagde Philippe, "en anden gang skal jeg fortælle dig mit livs historie. I dag kan jeg ikke." Derpå trykkede han hans hånd og takkede ham for hans stumme anger med et hjerteskærende blik.

De gik en stund tavse. Da oberstens smerter lod til at fortage sig lidt, blev dommeren igen træt, og i følge et udaset menneskes naturdrift eller måske snarere ved at opbyde sin viljekraft banede hans blik sig ind i alle skovens tykninger; han rådførte sig med trætoppene og udspejdede vejene i det håb at få øje på en menneskelig bolig, hvor han kunne bede om gæstfrihed. Da han kom til en korsvej, mente han, at han kunne se en tynd røg sno sig op mellem træerne. Han standsede, så

nøjere efter og opdagede midt i en umådelig tykning de mørke og grønne grene på nogle graner.

"Et hus, et hus!" udbrød han med samme fryd som den, hvormed matrosen råber: "Land, land!"

Derpå styrtede han i lynende fart igennem en tykning, og obersten fulgte efter ham næsten uden at vide af det, så hensunken var han i sine dybe drømmerier.

"Gid jeg her kunne få en æggekage, et hjemmebagt brød og en stol, da ville jeg ikke bryde mig om at finde magelige sofaer og bordeauxvine på Cassan."

Disse ord var et udbrud af begejstring, der undslap dommeren, da han fik øje på en hvid mur, hvis farve fortonede sig skarpt mod skovens brune og knudrede stammer.

"Åhå! Dette ser mig ud, som om det kunne være et gammelt priori," udbrød markis d'Albon på ny, da han kom hen til et gammeldags sort gitter, hvorigennem man i en temmelig udstrakt park kunne se en bygning i den stil, man plejede at anvende, når man byggede munkeklostre. "Hvor dog de pokkers munke forstod sig på at vælge de steder, hvor de ville slå sig ned."

Dette ny udråb var et udbrud af beundring, som den poetiske beliggenhed af denne eneboerbolig fremkaldte hos dommeren, da han fik øje på den. Dette hus lå midtvejs på den bakke, på hvis kam landsbyen Nerville ligger. Skovens prægtige hundredårige ege beskrev en stor kreds omkring denne bolig og bidrog til, at den lå så ensomt som vel tænkelig. Hovedbygningen, der var bestemt for munkene, vendte med syd. Parken kunne vel være en fyrretyve tønder land stor. Ved siden af huset strakte sig en grøn eng; den var på en heldig

måde gennemskåret af klare bække, og hist og her lå der nydelige damme, der ikke så ud, som om de var menneskeværk. Heldigt anbragte grotter, høje terrasser med sammenstyrtede trapper og rustent rækværk påtrykte dette vilde Thebaïs et ejendommeligt præg. Her havde kunsten forstået jævnt at bringe sine bygningsformer i overensstemmelse med de mest maleriske naturforhold. Hist og her hævede der sig træer med skønne former og forskelligdannet blad værk. De menneskelige lidenskaber syntes at måtte udslukkes ved foden af disse træer, som hindrede larmen fra verden fra at trænge ind til dette skjulested og tillige dæmpede den brændende solhede.

"Sikk'en uorden," sagde d'Albon til sig selv, efter at han havde nydt det mørke udtryk, som disse bygningslevninger kastede ud over landskabet, der så ud, som om det var ramt af en eller anden forbandelse. Det gjorde indtryk af at være et ulykkebringende sted, som menneskene havde opgivet. Vedbenden slyngede sine vredne stænger og sin rige kappe over det hele. Brunt, grønladent, gult og rødt mos bredte sine romantiske farver ud over træerne, bænkene, tagene og stenene. De ormstukne vinduer var halvt fortærede af regnen, opædt af årstidernes vekslende vejrlag. Altanerne var knust, terrasserne udjævnet. Nogle skodder hang kun fast ved deres ene hængsel. Dørene sluttede dårligt og så ikke ud til at kunne holde, når man sparkede til dem. På frugttræernes grene voksede misteltenen med sine glinsende blade; de var forsømte, strakte deres grene vidt ud, men bar ingen frugter. I gangene groede der højt ukrudt. Al denne ødelæggelse gav maleriet noget henrivende poetisk, og kaldte tankerige drømme til live hos den, der betragtede det. I dette øjeblik banede nogle

solstråler sig vej mellem revnerne i skyerne og belyste denne halvvilde scene med tusinder af glimrende farver. De brune munkesten skinnede, mosset glimrede, fantastiske skygger fo'r hen over engen under træerne; udslettede farver kaldtes til live igen; indtagende modsætninger gik over i hinanden, bladværket aftegnede sig skarpt i lyset. Men pludselig forsvandt dette. Landskabet, som syntes at have talt, tav og blev igen mørkt, eller snarere blødt som de bløde farvetoner i skumringen på en efterårsdag.

"Det er prinsessens slot i den slumrende skov," sagde dommeren til sig selv; han betragtede nu dette hus med en herremands øje. "Hvis kan det dog være? Det må være et stort asen, som ikke vil bo på så smuk en ejendom. "

I samme øjeblik skød en kvinde frem under et valnøddetræ til højre for gitteret, og uden at gøre den ringeste støj fo'r hun forbi dommeren lige så lynsnart som skyggen af en sky. Dette syn gjorde ham stum af forbavselse.

"Hvad er der i vejen, d'Albon?" spurgte obersten.

"Jeg gnider øjnene for at vide, om jeg drømmer, eller jeg er vågen," svarede dommeren og klinede sig op til gitteret for muligvis igen at få øje på synet.

"Hun er rimeligvis under figentræet," sagde han og pegede med fingrene på et træ, der hævede sig over muren til venstre for gitterporten.

"Hvad for en hun?"

"Ja, hvor kan jeg vel vide det?" svarede hr. d'Albon. "Lige for mine øjne hævede der sig en kvinde," sagde han halvt højt. "Det lod til, at hun snarere hørte hjemme i skyggernes rige end i de levendes verden. Hun var så smækker, så let, så flygtig, at man

måtte kunne se gennem hende. Hendes ansigt var så hvidt som sne; hendes dragt, hendes øjne, hendes hår var kulsort. Hun så på mig, da hun fo'r forbi; men skønt jeg ikke er bange af mig, fik hendes stive og kolde blik dog blodet til at stivne i mine årer."

"Var hun smuk?" spurgte Philippe.

"Det ved jeg ikke; jeg så ikke andet af hendes ansigt end øjnene."

"Nej pokker i vold med middagsmaden på Cassan," udbrød obersten, "lad os blive her. Jeg er lige så nysgerrig som et barn efter at komme ind i dette hus. Læg mærke til de rødmalede vindueskarme, de røde streger på dørkarmene og skodderne; ser det ikke ud, som om det hus tilhørte Djævelen? Han har måske taget arv efter munkene. Lad os løbe efter den hvide og sorte dame. Fremad!" råbte Philippe med en munterhed, som han kun bar til skue i sit ydre.

I samme øjeblik hørte de to jægere et skrig, som lignede en mus', når den kommer i fælden. De lyttede. Man hørte under stilheden, at der var noget, der gled mod løvet på nogle buske; lyden klang, som når en bølge begynder at rulle; men skønt de holdt hånden til øret for at opfange den ny lyd, blev jorden tavs og gav ikke genlyd af den ubekendtes hemmelighedsfulde trin, hvis hun da i det hele taget havde rørt sig.

"Det er løjerligt, det!" udbrød Philippe og fulgte med øjnene muren, der gik udenom parken.

De to venner kom snart til en skovvej, der førte til landsbyen Chauvry. Efter at de havde gået et stykke hen ad vejen, der fører til Paris, stod de atter ved en gitterport og fik da øje på hovedfacaden af denne hemmelighedsfulde bolig. På denne side gik ødelæggelsen over alle grænser. Kæmpestore firben

havde lavet furer i væggene på hovedbygningen og de to fløje, der var byggede i rette vinkler. På jorden lå der itubrudte tag- og skifersten, og de sammensunkne tage vidnede om den fuldstændigste ligegyldighed. Nogle frugter var faldet ned på jorden og lå og rådnede der, uden at nogen sankede dem op. En ko græssede fredeligt på grønsværen og trampede blomsterne i bedene ned, mens en ged afgnavede de umodne druer og vinløvet langs med espalieret.

"Her passer det ene til det andet, og der er på en vis måde orden i uordenen," sagde obersten og trak i en klokkestreng, men der var ingen knebel i klokken.

De to jægere hørte kun den ejendommelig skarpe lyd, som en rusten fjeder giver. Hvor forfalden end den lille dør var, man havde anbragt i muren overfor gitterdøren, var det dog ikke muligt for dem at få den op.

"Nej, ved du hvad, dette her bliver virkelig meget morsomt," sagde obersten til sin kammerat.

"Ja, hvis jeg ikke var embedsmand," svarede hr. d'Albon, "ville jeg tro, at den sorte dame var en heks."

Han havde næppe sagt dette, før koen kom hen til gitterdøren og stak sin varme mule hen imod dem, som om den følte trang til at se i menneskelige skabninger. Da kom der under en gruppe buske en kvinde, hvis dette navn overhovedet passer på dette ubeskrivelige væsen, og trak i koens tøjr. Denne kvinde havde et rødt tørklæde over hovedet, og under dette stak der nogle lyse hårtotter frem, som lignede blårene på en ten. Hun havde ikke noget livstykke på. En grå og sortstribet nederdel af grov uld var nogle tommer for kort og lod én se hendes ben. Man kunne fristes til at tro, at hun hørte til en af de

stammer af rødhuder, som Cooper har bragt i vælten, da hendes ben, hals og arme så ud, som om de var i malet med teglstensfarve. Der var ikke spor af forstandsudvikling at skimte i dette flade ansigt. I hendes lyseblå øjne var der ikke en gnist af liv, men et mørkt udtryk. Nogle i hvidblonde hår tjente hende til øjenbryn. Hendes mund havde en sådan form, at man kunne se to rækker slet stillede tænder; men de var hvide som en hunds.

"Ah så! der har vi fruentimmeret!" udbrød hr. de Sucy.

Hun drev hen imod gitteret og så med en fjollet mine på de to jægersmænd; da hun fik øje på dem gled der et sørgmodigt og tvunget smil over hendes ansigt.

"Hvor er vi? Hvad er det for et hus? Hvem tilhører det? Hvem er du? Er du herfra?"

På disse spørgsmål og en række andre, som de to venner efterhånden rettede til hende, svarede hun kun med nogle brummende strubelyde, som snarere syntes at komme fra et dyr end fra en menneskelig skabning.

"Kan du ikke se, at hun er døvstum?" sagde embedsmanden.

"*Gode mænd!*" brød det frem fra bondepigen.

"Åh! Hun har ret. Det kunne nok se ud som et kloster, der i gamle dage har tilhørt de "gode mænd" – blåbrødre-ordenen, De ved," sagde hr. d'Albon.

De begyndte på ny at udspørge hende. Men hun rødmede som et lunefuldt barn, legede med sin træsko, drejede på tøjret på koen, som havde givet sig til at græsse igen, blev ved at stirre på jægerne, undersøgte nøjagtigt hvert stykke tøj, de havde på, hun bjæffede, brummede, kaglede, men ytrede ikke et eneste ord.

"Hvad hedder du?" spurgte Philippe og så stift på hende, som om han ville magnetisere hende.

"Geneviève," svarede hun og lo med en fjollet mine.

"Det er åbenbart," udbrød dommeren, "at koen er den fornuftigste skabning, vi har set indtil nu. Jeg vil fyre min bøsse af for at lokke folk til."

I samme øjeblik, som d'Albon greb efter sin bøsse, lagde obersten sin hånd på hans arm for at få ham til at holde inde og pegede med fingeren på den ubekendte, som i så høj grad havde pirret deres nysgerrighed. Denne kvinde lod til at være hensunken i dybe grublerier og gik langsomt hen ad en gang noget borte, så at de to venner fik god tid til at undersøge hende. Hun havde en afjasket sort silkekjole på. Hendes lange hår faldt i utallige lokker ned over hendes pande, omkring hendes skuldre og helt ned til hendes midje; hun brugte dem som sjal. Hun var uden tvivl vant til denne uorden, og kun sjældent kastede hun lokkerne bag tindingerne; men ved sådan lejlighed rystede hun hovedet med et brat kast, og hun behøvede ikke at gentage det to gange for at befri sin pande og sine øjne fra dette tætte slør. Hver gang hun rørte sig, skete det ligesom hos dyrene med den beundringsværdige sikkerhed i mekanisme og med en lethed og behændighed, som kunne synes at være et vidunder hos en kvinde. De to jægersmænd så hende med forbavselse hoppe op på grenene af et æbletræ og sætte sig til rette der lige så let som en fugl. Hun snappede nogle af frugterne, gnaskede i dem og lod dem derpå falde ned med den yndige ladhed, som man beundrer hos et egern. Hendes lemmer var så spændstige, at hun udførte enhver bevægelse, uden at det tilsyneladende kostede hende besvær

eller anstrengelse. Hun legede i græsset og trillede omkring der, som et barn ville have gjort det. Pludselig strakte hun hænder og fødder fra sig og lå så lang hun var på græsset med samme frihed, ynde og naturlighed som en kattekilling, der er faldet i søvn i solskinnet. Tordenen begyndte at rulle langt borte; i samme øjeblik drejede hun sig rundt og rejste sig på alle fire med samme beundringsværdige behændighed som en hund, der har fået færten af, at der kommer fremmede. Som en følge af denne løjerlige stilling faldt hendes sorte hår pludselig i to brede fletninger ned på hver side af hovedet og tillod de to tilskuere ved denne ejendommelige scene at beundre hendes skuldre, hvis hvide hud glimrede som margueritter på engene og en hals, der var så fuldkommen, at man deraf kunne slutte, hvor fuldkomne hendes øvrige legemsforhold måtte være.

Hun udstødte et smerteligt råb og rejste sig helt op. Den ene af hendes bevægelser fulgte så nydelig efter den anden, og hun udførte dem så kvikt, at det så ud, som om hun ikke var en menneskelig skabning, men en af disse luftens døtre, som Ossian har besunget i sine digte. Hun gik hen til en af vanddammene, rystede sagte en af sine fødder for at få skoen af, og det lod til, at hun med stort velbehag dyppede sin alabasthvide fod i vandet; hun beundrede uden tvivl de bølgeringe, hun frembragte deri, og som så ud som indfattede ædelstene. Derpå lagde hun sig på knæ på kanten af vandet, morede sig som et barn med at dyppe sine lange lokker i det og trak dem igen hurtigt op for at se, hvorledes det vand, der hang i dem, dryppede ned dråbe for dråbe, der, idet solens stråler brød sig gennem dem, så ud som perler i en rosenkrans.

"Denne kvinde er fra forstanden," busede dommeren ud.

Geneviève udstødte et hæst råb, som genlød vidt omkring og lod til at være rettet til den ubekendte. Denne sprang op i en fart og kastede håret tilbage på hver side af ansigtet.

I det øjeblik kunne obersten og d'Albon tydeligt skelne denne kvindes træk. Da hun fik øje på de to venner fo'r hun i få hop hen til gitteret så let som en hind.

"*Farvel!*" sagde hun med en blød og velklingende stemme, uden at dette tonefald, som de to jægere havde ventet så længselsfuldt på, røbede den mindste følelse eller den ringeste tankeforbindelse.

Hr. d'Albon beundrede hendes lange øjenhår, hendes tætte velformede øjenbryn og hendes blændende hvide hud, hvorpå man ikke så det ringeste skær af rødt. Nogle blå små årer fremhævede end yderligere den hvide farve. Da dommeren vendte sig om til sin ven for at udtale sig om den forbavselse, som denne forunderlige kvinde vakte hos ham, fandt han ham liggende, så lang han var og som død i græsset. Hr. d'Albon fyrede sin bøsse af i luften for at kalde folk til og råbte: "Hjælp, hjælp!" mens han samtidig søgte at løfte obersten op. Den ubekendte havde hidtil stået ubevægelig, men da hun hørte lyden af knaldet, fo'r hun afsted så hurtig som en pil, udstødte ynkelige skrig som et såret dyr og flakkede omkring på engen med alle tegn på den yderste rædsel. Hr. d'Albon hørte en vogn rulle nede på vejen fra Ile-Adam og anråbte de kørende om hjælp ved at vifte med sit tørklæde. Vognen drejede straks om mod "Gode-Mænd", og hr. d'Albon genkendte hr. og fru de Grandville, sine nærmeste naboer; de skyndte sig øjeblikkelig ned af vognen og tilbød ham den. Fru de Grandville havde tilfældigvis en flaske lugtende vand hos sig, og man lod hr. de

Sucy indånde duften af det. Da obersten slog øjnene op, kastede han sit blik ud mod engen, hvor den ubekendte stadig fartede omkring under høje skrig og gav nogle utydelige udråb fra sig; men man så klart af det, hvor rædselsslagen hun var. Så lukkede han øjnene igen og gav tilkende, at han ønskede, at man skulle føre ham bort fra dette skuespil. Hr. og fru de Grandville gav dommeren fri rådighed over deres vogn og ytrede forbindtligt, at de ville fortsætte vejen til fods.

"Hvem er egentlig denne dame?" spurgte d'Albon og pegede på den ubekendte.

"Man antager almindeligvis, at hun stammer fra Moulins," svarede hr. de Grandville. "Hun hedder grevinde de Vandières, og man siger, at hun er åndssvag; men da hun kun har været her et par måneders tid, tør jeg ikke indestå for sandheden af alle de historier, der i omløb om hende."

Hr. d'Albon takkede hr. og fru de Grandville og rullede ad Cassan til.

"Det er hende!" udbrød Philippe, da han kom til sig selv igen.

"Hvad for en hende?" spurgte d'Albon.

"Stephanie. Ak! På én gang død og levende, levende og sindssvag; jeg troede, at det havde været forbi med mig."

Den forsigtige dommer, som til fulde forstod, hvor alvorlig den krisis var, som hans ven var et bytte for, vogtede sig vel for at udfritte og i ophidse ham. Alle hans ønsker gik ud på så hurtigt som muligt at nå herregården: for i følge den forandring, som viste sig i oberstens træk og hele person, frygtede han for, at grevinden havde smittet Philippe med sin skrækkelige sygdom. Så snart vognen var nået til alleen fra Ile-Adam, sendte han tjeneren hen til lægen i flækken, og det havde

til følge, at da obersten var bragt til sengs, stod lægen ved hans hovedgærde.

"Hvis obersten ikke havde været så godt som fastende," sagde lægen, "ville han have været døden hjemfalden. Det er netop hans træthed, der har frelst ham."

Efter at lægen havde antydet de første forsigtighedsregler, man skulle iagttage, gik han hjem for selv at tilberede en beroligende drik. Næste morgen var det allerede bedre med hr. de Sucy; men lægen havde selv villet våge over ham.

"Jeg må ærligt sige Dem, hr. markis," sagde lægen til hr. d'Albon, "at jeg var alvorlig bange for en hjernerystelse. Hr. de Sucys sind har været i et skrækkeligt oprør, og han har stærke lidenskaber. Men hos ham er det det første stød, der afgør, hvad vending sagen vil tage. I morgen er måske al fare forbi."

Lægen tog ikke fejl; næste dag tillod han dommeren at se sin ven igen.

"Kære d'Albon," sagde Philippe og trykkede hans hånd, "jeg håber, at du vil gøre mig en stor tjeneste! Skynd dig alt, hvad du kan, til *Gode-Mænd*; skaf dig underretning om alt det, der angår den dame, vi så, og kom igen så hurtigt du kan; for jeg vil tælle minutterne, mens du er borte."

Hr. d'Albon kastede sig på en hest og red alt, hvad remmer og tøj kunne holde, til det gamle abbedi. Da han kom derhen, fik han foran gitteret øje på en høj, mager mand med et velvilligt ansigt; han svarede bekræftende, da dommeren spurgte ham, om han beboede dette ødelagte hus. Hr. d'Albon fortalte ham grunden til sit besøg.

"Du min Gud," busede den ubekendte ud, "er det muligt, at det er dem, som affyrede det uheldsvangre skud. De har været

lige ved at dræbe min stakkels syge."

"Ja, men jeg skød jo i luften, herre."

"De kunne ikke have gjort fru grevinden større skade, om De havde ramt hende."

"Ja, så har vi ikke noget at lade hinanden høre, for synet af grevinden havde nær gjort det af med min ven, hr. de Sucy."

"Er det baron Philippe de Sucy," fo'r det ud af lægen og han foldede sine hænder. "Blev han i Rusland, da hæren gik over Berezina?"

"Ja," svarede d'Albon, "han blev fanget af kosakkerne og ført til Sibirien; han er først kommet hjem derfra for hen ved elleve måneder siden."

"Vær så god at komme indenfor," sagde den ubekendte og førte dommeren ind i dagligstuen i stueetagen, hvor alting bar spor af en lunefuld ødelæggelse.

Kostbare porcelænsvaser lå knuste ved siden af et ur, hvis kasse man havde respekteret. Silkegardinerne for vinduerne var flået i laser, mens de dobbelte musselinsgardiner havde fået lov at hænge i fred.

"Der ser De," sagde han til hr. d'Albon, da de var kommet ind, "hvad for et hærværk den henrivende skabning har øvet, som jeg ofrer mig for. Det er en broderdatter af mig. Hvor lidt min kunst end formår, håber jeg dog en dag at kunne gengive hende fornuftens brug. Jeg prøver en metode på hende, som ulykkeligvis kun rige folk kan tillade sig at anvende."

Derpå begyndte han som alle mennesker, der lever ensomt og er et bytte for en sorg, der uophørligt nager dem, vidtløftigt at fortælle dommeren den nu følgende historie. Jeg har stillet begivenhederne i rækkefølge og befriet dem for de talløse

afbrydelser og omsvøb, som fortælleren og dommeren kom med.

Da maréchal Victor hen imod klokken 9 om aftenen forlod de højder, han havde forsvaret hele dagen igennem den 28. november 1812, efterlod han dér en tusinde mand, som fik det hverv at forsvare til sidste øjeblik den ene af de to broer, man havde bygget over Berezina, og som endnu var brugbar. Denne bagtrop opofrede sig for at prøve på at frelse en forfærdelig mængde efternølere, der var omtrent frosset ihjel, og som hårdnakket vægrede sig ved at forlade hærens vognpark. Disse ædle krigeres heltemod var ikke til nogen nytte. Soldaterne, som massevis strømmede ned til Berezinas bred, fandt dér en umådelig mængde vogne, krudtkarrer og andet træ, bestemt til krigsbrug, som hæren nødtvunget havde efterladt sig, mens den iværksatte overgangen i de to dage, den 27. og 28. november. Disse ulykkelige, som således arvede disse uventede rigdomme og næsten var tilintetgjorte af kulden, brød alt hærens træværk itu for at bygge sig hytter af det, gjorde ild med alt det, der faldt dem i hænderne, sønderdelte hestene for at skaffe sig noget at spise, rev klædet eller lærredet af vognene for at dække sig med det, i stedet for at fortsætte deres vej og i ro og mag overskride denne Berezina, der ved et ufatteligt uheld var bleven så skæbnesvanger for hæren. Disse stakkels soldaters dvaskhed kan kun den forstå, som mindes selv at have vandret gennem disse øde snesletter uden anden udsigt end til en synskreds af sne, uden anden seng end sneen, uden anden føde end sneen eller nogle frosne roer, en håndfuld mel eller et stykke hestekød. Disse elendige stakler kom halvdøde af sult,

tørst, kulde og mangel på søvn på en bred, hvor de fik øje på træ, ild, levnedsmidler, utallige opgivne vogne, nattekvarterer, kort sagt en hel by, der havde rejst sig som ved trolddom. Landsbyen Studzianka havde været hugget sønder og sammen, delt i stykker og båret fra højderne ned i sletten.

Hvor farlig denne by end var, så tilsmilede dog dens usselhed og farer disse folk, som ikke var vant til at se andet foran sig end Ruslands gyselige sneørkener. Til syvende og sidst var det et uhyre sygehus, som kun blev stående 24 timer. Livslede eller følelsen af dette uventede velvære gjorde denne menneskeflok utilgængelig for enhver anden tanke end den, grundigt at udhvile sig. Uagtet det russiske artilleri på venstre fløj uafladeligt skød på denne hob, der aftegnede sig snart som en mørk, snart som en lysende plet, forekom disse utrættelige kugler denne forstenede skare kun at være én ubekvemmelighed mere. Det var som et uvejr, hvis lynstråler alle kun brød sig fejl om, fordi de kun kunne ramme døende, syge eller folk, der allerede var hensovet. Hvert øjeblik kom der ny skarer af efternølere. Disse vandrende lig delte sig øjeblikkelig og gik for at tiltigge sig en plads fra arne til arne. Som oftest blev de stødt tilbage; så samlede de sig på ny for med magt at tiltvinge sig den gæstfrihed, man vægrede sig ved at indrømme dem. De lukkede deres øren for nogle befalingsmænd, som forudsagde dem, at det var det samme som døden næste morgen. Den smule mod, som behøvedes for at overskride floden, bortødslede de på at opbygge sig et tilflugtssted for én nat, på at sikre sig et – tit ulykkebringende – måltid. Døden, som ventede dem, forekom dem ikke at være et onde, eftersom den lod dem slumre nogle timer i fred og ro. De

regnede kun sult, tørst og kulde for onder. Når der ikke var mere træ, ild, lærred eller ly at få, så opstod der frygtelige kampe mellem dem, der kom, blottede for alting, og de rige, som ejede et opholdssted. De svageste bukkede under. Til sidst kom der et øjeblik, da nogle mennesker, som russerne var i hælene på, ikke havde andet at hvile sig på end sneen; så lagde de sig på den for aldrig at vågne mere. Uden at man mærkede, hvorledes det gik til, blev denne hob næsten halvdøde væsener så træt, så døv, så sløv, eller så lykkelig måske, at maréchal Victor, som så heltemodigt havde forsvaret den mod 20.000 russere under Wittgenstein, blev nødt til med magt at tiltvinge sig en gennemgang gennem denne skov af mennesker for at komme over Berezina med de 5000 tapre, han bragte tilbage til kejseren. Disse ulykkelige lod sig hellere knuse, end at de skulle røre sig af pletten, og omkom i tavshed, mens de smilede til de udbrændte bål og ikke havde en tanke tilovers for Frankrig.

Hertugen af Belluno kom først over floden kl. 10 om aftenen. Før han kastede sig over de broer, der førte til Lemblin, betroede han bagtroppen til Eblé, den general, der frelste alle dem, der overlevede den almindelige nød ved Berezina. Hen imod midnat forlod denne store general, kun ledsaget af en modig officer, den hytte, han beboede tæt ved broen og gav sig til at betragte det skuespil, som marken frembød mellem Berezina og vejen fra Bonezaf til Studzianka. De russiske kanoner tordnede ikke længere løs; utallige bål midt imellem disse snedynger døde efterhånden hen og syntes ikke længere at kaste noget skær fra sig, men bredte dog hist og her en slags strejflys over nogle ansigter, der ikke havde noget menneskeligt i sig. Der lå dér hen imod 30.000 ulykkelige, der hørte til alle de

folkefærd, Napoleon havde kastet ind over Rusland, og som legede med deres liv med en næsten dyrisk sorgløshed.

"Vi må frelse alle disse," sagde generalen til officeren. "I morgen tidlig vil russerne være herrer over Studzianka. Vi må derfor brænde broen af i det øjeblik, de viser sig. Du må altså have mod og mands hjerte, min ven! Du må bane dig vej lige op til bakkekammen. Sig til general Faurnier, at han knap får tid til at rømme sin stilling, at bane sig vej mellem alle disse mennesker og at gå over broen. Så snart du ser, at han er kommet i gang, må du følge med ham. Tag nogle raske folk med og brænd uden barmhjertighed hytterne, seletøjet, krudtkarrerne og vognene, kort sagt alting. Jag alle disse folk over broen. Tving alt det, der går på to, til at trække sig over til den anden side. Vi har nu ikke anden udvej end at brænde alting af. Havde Berthier givet mig lov til at opbrænde alt dette krigstilbehør, ville floden ikke have opslugt andre end mine stakkels broslagere, disse 50 helte, som har frelst hæren, og som ikke en sjæl tænker mere på."

Generalen førte hånden op til panden og tav så. Han anede, at Polen ville blive hans grav, og at der ikke ville hæve sig en eneste bøst til fordel for disse herlige mænd, som holdt sig i vandet, Berezinas vand, for at ramme bropillerne ned. Der lever endnu én af dem, eller for at tale tydeligt, der *lider* endnu en af dem nede i en landsby, uden at nogen ved af ham at sige. Adjudanten fo'r af sted. Næppe havde den højmodige officer redet et hundrede skridt hen imod Studzianka, før general Eblé kaldte på flere af sine lidende broslagere og begyndte på sin menneskekærlige gerning, at tænde ild på alle hytterne, man havde bygget i nærheden af broen: på den måde tvang han de

sovende, der lå der, til at gå over Berezina. Imidlertid ankom den unge adjudant rigtignok med besvær til det eneste træhus, der endnu var helt i Studzianka.

"Er der fuldt inde i den rønne, kammerat?" spurgte han en mand, han fik øje på udenfor.

"Ja, kan De komme derind, må De være en dygtig hugaf," svarede befalingsmanden; men han vendte sig ikke om og blev ved at hugge løs på det træ, huset var bygget af.

"Er det dig, Philippe?" sagde adjudanten, da han på stemmen kendte, at det var en af hans venner.

"Hvad, er det dig, gamle?" svarede hr. de Sucy og så på adjudanten, der ligesom han selv kun var 23 år. "Jeg troede, at du var velbeholden på den anden side af denne forbistrede flod. Kommer du med kager og syltetøj til vor dessert, så vil man tage godt mod dig," føjede han til og blev ved at hugge barken af træet for at give sin hest det i mangel af anden føde.

"Jeg leder efter jeres general; jeg har den besked til ham fra general Eblé, at han skal marchere ad Zembin til. I får næppe tid til at bane jer vej gennem alle disse lig, som jeg nu straks skal til at tænde ild i, for at de kan få benene med sig."

"Jeg bliver næsten varm af at høre på dig; den nyhed, du bringer mig, får sveden til at hagle ned ad mig. Jeg har to venner, som jeg vil frelse! Havde jeg ikke haft disse to puslinger, ville det have været forbi med mig for længe siden. For deres skyld har jeg skånet min hest og ikke spist den. Du skulle vel ikke have en skorpe hos dig? I de sidste 30 timer har jeg ikke stukket noget under kavajen, og jeg har kæmpet, som om jeg var gal, for at holde på den smule varme og mad, der endnu er tilbage i mig."

"Stakkels Philippe! Jeg har ikke det bitterste. Men er generalen her?"

"Prøv ikke på at komme derind. I den lade ligger vore sårede. Men når du kommer længere op, får du på din højre en slags hvælvet tag, der finder du generalen. Farvel min tapre ven. Mon vi nogen sinde mere skal danse trénis på et gulv i Paris ...?"

Han fik ikke talt ud. Nordenvinden blæste i dette øjeblik så underfundig, at adjudanten gav sig til at løbe for ikke at fryse fordærvet, og at der gik frost i major Philippes læber. Et øjeblik efter var det stille igen, og stilheden blev kun afbrudt af de såredes stønnen inde i huset og af den dumpe lyd, hvormed hr. de Sucys hest halvt gal af sult masede med den frosne bark på de træer, hvoraf huset var bygget. Majoren stak sin klinge i skeden igen, greb i en fart tøjlen på det kostbare dyr, som det hidtil var lykkedes ham at beholde, og rev den trods dens modstand bort fra den føde, som den var så lækkersulten efter.

"Af sted mod dig, Hindelil, af sted! Du er den eneste, min smukke veninde, som kan frelse Stéphanie. Når det er gjort, kan vi få tid til at udhvile os og rimeligvis til at dø!"

Philippe gik med en pelskappe, og den kunne han takke for, at han endnu var i live og havde bevaret sin sjælskraft. Han gav sig til at løbe og sparkede med fødderne til den frosne sne for at holde sig varm. Han havde næppe løbet 500 skridt, før han fik øje på et uhyre bål dér, hvor han om morgenen havde ladet vognen blive tilbage under bevogtning af en gammel soldat. En skrækkelig angst betog ham. Det gik ham som alle dem, der på denne uordentlige flugt holdtes oppe af en mægtig følelse. Kræfterne svigtede ham ikke, da det gjaldt om at frelse hans venner, mens det modsatte ville have været tilfældet, hvis det

havde gjaldt om at frelse sig selv. Han kom snart til en hulning i jordbunden, hvor han havde bragt en ung kvinde, sin barndomsveninde og sit dyreste eje i sikkerhed for kuglerne.

Nogle skridt fra vognen havde en tredive stykker efternølere sluttet sig sammen om et uhyre bål; de holdt det ved lige ved at kaste brædder, lågene på krudtkarrerne, hjulene og stykker af vognfadingerne på det. Disse soldater var uden tvivl de sidst ankomne af alle dem, som langs den brede fure i jordsmonnet fra Studzianka til den ulykkebringende flodbred dannede ligesom et hav af hoveder, bål, hytter, et hav af levende væsener, som oprørtes ved næsten umærkelige bevægelser, og hvorfra der lød en summen, hvori der undertiden blandede sig skrækkelige skrig. Snit og fortvivlelse havde upåtvivlelig drevet disse elendige til med magt at undersøge vognen. Den gamle general og den unge kone havde der ligget på klædningsstykker indhyllede i kapper og pelsværk; nu lå de sammenkrøbne foran bålet. En af vogndørene havde man brækket af. Så snart de mænd, der sad omkring bålet, hørte lyden af hestens fodtrin, opløftede de et rasende skrig, som sulten aftvang dem.

"En hest, en hest!"

Alle stemmerne smeltede sammen til en.

"Væk med Dem, pas på," råbte to tre soldater og sigtede på hesten.

Philippe stillede sig op foran hoppen og sagde: "I lømler! Jeg skal kaste jer på hovedet ned i bålet. Der er døde heste nok deroppe; dem kan I jo hente."

"Næh, hvor han spiller den morsomme, den officer! En, to, kan du skrubbe af?" svarede en kæmpestor grenader; "ikke? Nå ja, som du vil så."

Et skrig fra en kvinde overdøvede knaldet. Heldigvis blev Philippe ikke ramt; men Hindelil var truffet og lå og kæmpede med døden. Tre mænd kastede sig over den og gjorde ende på den med nogle bajonetstød.

"I kannibaler! Lad mig i det mindste tage pistolerne og saddeldækkenet," sagde Philippe fortvivlet.

"Ja, lad gå for pistolernes vedkommende; men hvad saddeldækkenet angår, da står der dér en infanterist, som i et par dage ikke har haft noget på bagen, og som fryser i sine klæder, som er så slidte, at man kan se igennem dem. Det er vor general ...!"

Philippe tav, da han fik øje på en mand, der ikke havde bund i skoene, hvis benklæder hang i laser og som ikke havde andet på hovedet end en tjenestehue, der var fuld af rimfrost. Han skyndte sig at tage sine pistoler. Fem mand slæbte hoppen hen til bålet og gav sig til at hugge den i stykker med sådan en færdighed, at de dygtigste slagtersvende i Paris ikke kunne have gjort det bedre. Stykkerne forsvandt som ved et rent vidunder og blev kastet på kulilden. Majoren gik hen og satte sig ved siden af den kvinde, der havde skreget op i rædsel, da hun kendte ham igen. Da han fandt hende, sad hun uden at røre sig på en pude; hun så på ham uden at sige et ord og uden at smile til ham. Philippe fik ved siden af hende øje på den soldat, han havde sat til at passe på vognen. Staklen var blevet såret. Der havde været for mange om ham; han havde måttet vige for efternølerne, der var faldet over ham; men ligesom hunden, der til det yderste har forsvaret sin herres middagsmad, havde han taget sin del af byttet og havde lavet sig en slags kappe af et hvidt lagen. I dette øjeblik var han i færd med at vende noget af

hoppens kød, og majoren læste på hans ansigt den fryd, disse tilberedelser til måltidet voldte ham. Grev de Vandières var for nogle dage siden næsten gået i barndom og stirrede stift ind i ilden; varmen derfra begyndte at sprede hans døsighed. Faren havde ligeså lidt gjort noget indtryk på ham som Philippes ankomst eller kampen, der havde haft til følge, at hans vogn var blevet plyndret.

Philippe greb straks den unge grevindes hånd som for at bevidne hende sin medfølelse og udtale den smerte, han led ved at se hende bragt i den yderste elendighed; men han sad tavs ved siden af hende på en snedrive, der smeltede og flød bort; han gav selv efter for den nydelse, det var at varme sig, han glemte faren, glemte alt. Uden at han vidste af det, fortrak hans ansigt sig til et udtryk af næsten fjollet glæde, og han ventede utålmodigt på, at det stykke hestekød, han havde givet sin tjener, var blevet ristet. Lugten af dette forkullede kød pirrede hans sult, og sulten bragte hans hjerte, hans mod, hans kærlighed til tavshed. Han blev ikke engang vred, da han så, hvorledes man havde plyndret vognen. Alle de mænd, der sad omkring ilden, havde delt tæpperne, puderne, pelsværket, damekjolerne, mands- og kvindedragterne, som tilhørte greven, grevinden og majoren. Ved skæret af flammerne fik han øje på guld, ædelstene og sølvtøj, der lå spredt omkring, uden at nogen moders sjæl tænkte på at tilrane sig det bitterste af det. Ethvert af disse individer, som tilfældet havde bunket sammen om ilden, bevarede en tavshed, der havde noget gyseligt ved sig, og tog sig ikke andet til, end hvad det anså for nødvendigt for sit velvære. Der var noget ejendommeligt, næsten komisk over denne elendighed. Frosten havde sat sine mærker i ansigterne,

og de var overtrukket med et lag snavs, hvori tårerne, som, var løbet fra øjnene til det nederste af kinderne, havde trukket en fure, og den viste, hvor tyk denne maske var. Det smudsige skæg gjorde disse soldaters udseende endnu hæsligere. Nogle af dem havde hyllet sig ind i et fruentimmersjal, andre bar ride dækkener, tilsølede sengetæpper, pjalter, der var fulde af rimfrost, som begyndte at smelte. Nogle havde en støvle på den ene fod og sko på den anden; kort sagt, der var ikke en eneste, uden at der var en eller anden latterlig ejendommelighed ved hans dragt. Lige over for disse morsomheder forholdt disse mennesker sig alvorlige og mørke. Tavsheden blev kun afbrudt af træets bragen, ildens knitren, den fjerne tummel fra lejren, og de indhug med sablen, man gjorde på Hindelil for at få de bedste stykker af den. Nogle af disse ulykkelige, der var mere trætte end de andre, faldt i søvn og trillede ind i ilden; og der var ingen, der tænkte på at hjælpe dem op. Disse strenge logikere tænkte som så, at hvis han ikke var død, ville brandsårene nok minde ham om at opsøge sig et mere passende leje. Vågnede en eller anden af disse ulykkelige i ilden og omkom han, var der ingen, der beklagede ham. Nogle soldater så på hinanden, som om de i de andres ligegyldighed fandt noget, der kunne retfærdiggøre deres egen ubekymrethed. Den unge grevinde var to gange vidne til dette syn, men sagde ikke et muk til det. Når de forskellige stykker hestekød var ristet på kullene, stillede man sin sult på disse med den slugvornhed, man finder så væmmelig, når man træffer den hos et eller andet dyr.

"Det er første gang man har set 30 infanterister om én hest," udbrød grenaderen, der havde skudt Hindelil.

Det var den eneste spøg, der mindede om den franske folkeånd. Kort efter svøbte størstedelen af disse soldater sig ind i deres forskelligartede overtøj, strakte sig på brædderne, på alt det, der kunne bevare dem for at komme i berørelse med sneen og sov, ligegyldige for, hvad den næste dag ville bringe. Da majoren havde varmet sig og stillet sin sult, følte han en uimodståelig trang til at sove, og hans øjenlåg faldt i. I den korte tid, han kæmpede med søvnen, betragtede han den unge kone, som havde vendt sig med ansigtet mod ilden for at sove, så at man kunne se hendes lukkede øjne og noget af hendes pande. Hun havde pakket sig ind i en foret pelskåbe og en simpel dragonkappe; hendes hoved hvilede på en blodplettet pude; hendes astrakans hue var gjort fast med et tørklæde, der var bundet under hagen og beskyttede så godt som mulig hendes ansigt mod kulden; hun havde trukket fødderne ind under kappen. Sammenrullet som hun lå dér, lignede hun i virkeligheden ikke noget som helst. Var det den sidste marketenderske? Var det den henrivende kvinde, hendes elskers stolthed, pariserhallernes dronning? Desværre nej! Selv hendes mest hengivne ven kunne ikke få øje på noget kvindeligt i denne bylt klæder og pjalter. Kulden havde dræbt kærligheden i et kvindehjerte. Gennem det tykke slør, som den uimodståeligste trang til søvn havde lagt over majorens øjne, så han kun manden og hans hustru som to punkter. Bålets flammer, disse hvilende hoveder, denne skrækkelige kulde, som rasede tre skridt fra den flygtige varme – alt dette var som en drøm. En tanke, Philippe ikke kunne jage fra sig, gjorde ham ganske bange. "Falder jeg i søvn, er det forbi med os alle sammen, jeg vil ikke sove," sagde han til sig selv. Han sov. Et

skrækkeligt hyl og en eksplosion vækkede ham, efter en søvn på en times tid. Følelsen af den pligt, der påhvilede ham, og den fare, hans veninde svævede i, faldt tilbage på hans hjerte. Han udstødte et skrig, der lignede et brøl. Han og hans soldat var de eneste, der var på benene. De så et flammehav, der fortærede hvilestederne af træ og hytterne, og på hvilket der aftegnede sig en mængde mennesker. De hørte fortvivlede skrig og hyl. De bemærkede tusinder af trøstesløse åsyn, og ansigter, der var fortrukne af raseri. Midt i dette helvede banede en kolonne soldater sig vej mod broen mellem to rækker af lig.

"Det er vor bagtrop, der trækker sig tilbage," udbrød majoren, "nu er der ikke gnist af mod tilbage."

"Jeg har sørget for, at din vogn ikke led overlast, Philippe," sagde en venskabelig stemme.

Da de Sucy drejede sig om, genkendte han den unge adjudant ved skæret af flammerne.

"Åh! Nu er det forbi alt sammen," svarede majoren. "De har spist min hest. På hvad måde skal jeg nu få den dumme general og hans hustru af sted?"

"Tag en brand, Philippe, og tru dem."

"True grevinden?"

"Farvel," råbte adjudanten, "jeg har netop tid nok til at komme over den forbandede flod, og jeg må over, jeg har min moder hjemme i Frankrig. Sikken en nat! Denne menneskehob vil hellere blive liggende på sneen og foretrækker at lade sig brænde for at rejse sig op. Klokken er 4, Philippe. Om to timer vil russerne begynde at røre sig. Jeg tør indestå dig for, at du endnu en gang vil få at se, at Berezina er dækket med lig. Tænk på dig selv Philippe. Du har ikke heste, du kan ikke bære

grevinden; kom så, tag afsted med mig," sagde han og tog fat i hans arm.

"Kære ven, kan jeg gå fra Stéphanie?"

Majoren greb grevinden, rejste hende op, rystede hende så stærkt, som et fortvivlet menneske kunne, og tvang hende til at slå øjnene op. Hun så på ham med et stift og dødt blik.

"Vi må af sted, Stéphanie, eller vi dør her."

I stedet for at svare lod grevinden sig glide ned på jorden for at sove. Adjudanten greb en brand og svang den frem og tilbage foran Stéphanies ansigt.

"Vi må frelse hende, enten hun så vil eller ikke," busede Philippe ud, løftede grevinden og bar hende hen i vognen.

Han begyndte på ny at bede sin ven om at hjælpe ham. De greb begge fat i den gamle general uden at vide, om han var død eller levende, og satte ham ved siden af hans hustru. Majoren sparkede til alle de mennesker, der lå på jorden, for at få dem af vejen, tog det fra dem, de havde ranet, kastede alle disse klæder over de to ægtefæller og smed nogle stykker ristet hestekød hen i et hjørne af vognen.

"Hvad har du i sinde at tage dig til?" spurgte adjudanten.

"Slæbe vognen."

"Du er skruptosset."

"Ja, det har du ret i," sagde Philippe og lagde armene over kors.

Det så ud, som om han pludselig fik et fortvivlet indfald.

"Du," sagde han og greb soldaten i den raske arm; "jeg betror dig vognen en times tid. Læg vel mærke til, at du skal dø, før du tillader, hvem det så er, at komme hen til den."

Majoren satte sig i besiddelse af grevindens smykker, tog dem i den ene hånd, trak sin sabel med den anden og gav sig som en besat til at hamre løs på de sovende, som han anså for at være de mest uforfærdede. Det lykkedes ham at vække den kæmpestore grenader og to andre, hvis rang det ikke var muligt at kende.

"Vi er i fedtefadet!" sagde han til dem.

"Ja, det ved jeg," sagde grenaderen, "men det er lige fedt."

"Nå, når vi alligevel skal dø, er det så ikke bedre at sælge sit liv for en smuk kvinde og at udsætte sig for at få Frankrig at se endnu en gang?"

"Jeg holder mere af at sove," sagde en mand og vendte sig om på den anden side i sneen, "og gør du mere vrøvl, major, så jager jeg dig et par tommer koldt stål i livet."

"Hvad drejer det sig om, hr. officer?" svarede grenaderen. "Den fyr er fuld; han er en pariser, og de folk holder af at ta' deres magelighed."

"Det skal være dit, min tapre grenader," ytrede majoren og viste ham et halsbånd med diamanter, "hvis du vil følge med mig og slås som en besat. Russerne er ti minutters vej herfra; de har heste, vi vil gå løs på deres første batteri og snuppe et par krikker."

"Men skildvagterne, major?"

"En af os tre," sagde han til soldaten, her holdt han inde og så på adjudanten: "Du er vel med Hippolyte, ikke sandt?"

Hippolyte nikkede til tegn på samtykke.

"En af os," vedblev majoren, "må tage skildvagten på sin samvittighed. For resten sover de forbistrede russere måske også."

"Hør major, du er ikke bange for det skridt. Men får jeg så ikke nok en plads i din vogn?"

"Ja, hvis du slipper fra det deroppe. Falder jeg, Hippolyte, og du, grenader," sagde majoren og vendte sig til sine kammerater, "så lov mig, at I vil sætte alt ind på at frelse grevinden."

"Det er en aftale," svarede grenaderen.

De styrede lige mod de russiske batterier, som så grusomt havde nedmejet de masser af ulykkelige mennesker, som havde lejret sig ved flodbredden. Nogle få øjeblikke efter, at de var taget af sted, hørte man hestenes galop genlyde på sneen og mandskabet, som var blevet vækket, sendte nogle salver, som fo'r hen over de sovendes hoveder. Hestene fløj af sted i sådan en fart, at man skulle have troet, at det var en beslagsmed, der hamrede løs på et stykke jern. Den højmodige adjudant var blevet deroppe. Den kæmpemæssige grenader var sluppet helt uskadt derfra. Da Philippe havde forsvaret sin ven, fik han et stik af en bajonet i skulderen; ikke desto mindre klamrede han sig til hestens manke og sluttede så godt fast med sine ben, at dyret var ligesom klemt ind i en skruestikke.

"Gud ske lov!" udbrød majoren, da han så sin soldat stå så stiv som en støtte og fandt vognen på sin plads.

"Hvis De er retfærdig, hr. officer, så skaffer De mig korset. Vi har spillet ordentlig op med dem, hvad mener De?"

"Vi har endnu ikke udrettet det allerbitterste. Spænd hestene for og tag to reb dér."

"Nu grenader, læg hånd på de sovetryner dér og tag deres sjaler og deres linned."

"Nå så! han er død den spilopmager dér," udbrød grenaderen, da han plyndrede den første, han tog fat på. "Åh det er

morsomt, de er døde!"

"Alle?"

"Ja alle! Det lader til at hestekød er lidt ufordøjeligt, når man spiser det *à la neige*."

Disse ord fik Philippe til at gyse. Kulden var steget til det dobbelte.

"Du gode Gud, skal jeg nu miste den kvinde, hvis liv jeg har frelst de snese gange?"

Majoren rystede grevinden og skreg: "Stéphanie, Stéphanie!"

Den unge kone slog øjnene op.

"Frue! Vi er frelst."

"Frelst," gentog hun og faldt tilbage igen.

Man spændte hestene for, så godt det lod sig gøre. Majoren holdt sin sabel med sin raske hånd og tog tømmerne med den anden. Han stak sine pistoler til sig, sprang op på den ene hest og lod grenaderen få den anden. Den gamle soldat, der havde koldbrand i fødderne, blev kastet ind i vognen tværs over generalen og grevinden. Man hidsede hestene med sablerne og de fo'r som rasende ned ad sletten; men her fik majoren utallige vanskeligheder at kæmpe med. Det varede ikke længe, før det blev umuligt at komme videre, når man ikke ville mase mænd, kvinder og selv børn, der lå og sov og som alle nægtede at røre sig af pletten, når grenaderen kaldte på dem. Det var til ingen nytte, at hr. de Sucy søgte at finde den vej, bagtroppen nylig havde banet sig gennem den mængde mennesker; der var lige så lidt spor af den, som af kølvandet efter et skib. Han kørte kun i skridt og blev hyppigt standset af soldater, som truede med at slå hestene ihjel.

"Er det Deres mening, at vi skal igennem?" spurgte grenaderen.

"Selv om det skulle koste mig mit liv, selv om hele verden stod på spil," svarede majoren.

"Så af sted! Når det skal være gilde, så lad det være gilde."

Og gardegrenaderen drev hestene frem over menneskene, så blodet randt af hjulene, kastede hytterne om og drog en dobbelt fure af døde tværs over denne mark af hoveder, men vi må vise ham den retfærdighed at tilstå, at han aldrig undlod med tordenrøst at brøle: "Pas p, I ådsler."

"De stakler!" ytrede majoren.

"Bah! Enten det sker på den måde, eller frosten eller kanonerne gør det af med dem, det kommer ud på et," sagde grenaderen; han drev på hestene og stak dem med spidsen af sit sidegevær.

Nu indtraf der en ulykkelig begivenhed, som man måtte have ventet for længe siden, og som kun et fabelagtigt held hidtil havde bevaret dem for; den standsede deres fremrykken. Vognen væltede.

"Det anede mig nok," udbrød grenaderen, som ikke lod sig forbløffe af noget. "Ja så, den kammerat er væk."

"Stakkels Laurent!" sagde majoren.

"Laurent! stod han ikke ved 5. jægerregiment?"

"Jo!"

"Det var min fætter! Men hvad så? Det hundeliv, man fører, er såmænd ikke så behageligt, at man skulle savne det i det vejr, det nu er."

Man fik ikke vognen rejst og hestene spændt fra uden at spilde en lang og kostbar tid. Stødet havde været så voldsomt,

at den unge grevinde vågnede af sin sløvhed ved rystelsen, krøb ud af sit overtøj og rejste sig op.

"Hvor er vi, Philippe?" udbrød hun med et blødt tonefald og så sig om.

"Fem hundrede skridt fra broen; vi skal over Berezina. Når vi først er over floden, Stéphanie, skal jeg ikke plage Dem mere; De skal få lov at sove, så længe De vil; så vil vi være i sikkerhed og i al mag kunne nå Vilna. Gud give, at De aldrig må få at vide, hvad det har kostet at frelse Deres liv!"

"Er du såret?"

"Det har ikke noget at sige."

Nu kom der et ulykkeligt vendepunkt. Russernes kanoner forkyndte, at dagen var frembrudt. De var nu herrer over Studzianka og sendte deres kugler ud over sletten. Ved det første dagskær lagde majoren mærke til, at der kom liv i deres kolonner, og at de begyndte at formere sig oppe på højderne. Fra den mængde, der nu kom på benene, rejste der sig et vræl, som viste den rædsel, der greb dem. Enhver af dem forstod uvilkårlig den fare, han var udsat for; og de skyndte sig i en fart ned mod broen med en hurtighed, de ikke selv kunne gøre sig rede for; mænd, kvinder, børn, heste, alle rettede deres fjed mod broen. Heldigvis var majoren og grevinden endnu et godt stykke fra broen. General Eblé havde lige ladet tænde ild på bropillerne på den modsatte side. Trods alle advarsler om at holde sig borte fra denne redningsplanke, var der ikke en, der ville vige tilbage. Ikke blot gik broen itu under denne byrde, men voldsomheden af denne menneskebølge, der blev slynget mod den ulykkebringende flodbrink, var så frygtelig, at en menneskemasse blev styrtet i floden som en lavine. Ved den

voldsomme tilbagegående bevægelse af dem, der trak sig tilbage til sletten, stødte disse så heftigt sammen med dem, der trængte sig frem, at mangfoldige blev kvalt og døde. Greven og grevinden af Vandières undgik kun døden, fordi de blev siddende i vognen. Efter at hestene havde trodset og trampet en mængde døende ihjel, blev de selv trampet ihjel og trådt under fode af en menneskelig skypumpe, der trak hen mod broen. Majoren og grenaderen kunne takke deres styrke for deres frelse. De dræbte for ikke selv at blive dræbt. Denne orkan af menneskelige ansigter, denne ebbe og flod af legemer, der uvilkårligt fulgte samme retning, havde til følge, at der en kort tid ikke var noget levende langs med flodbredden. Nogle mennesker styrtede sig fra brinken ned i strømmen, ikke så meget fordi de håbede at nå den anden bred, der for dem var det samme som Frankrig, som for at undgå Sibirien. Selve fortvivlelsen blev en skytsengel for nogle dumdristige mænd. En officer sprang fra isflage til isflage over til den modsatte bred; en soldat klavrede på en vidunderlig måde over dynger af lig og isflager. Det gik til sidst op for denne umådelige hob, at russerne ikke ville slå tyve tusind ubevæbnede, sløve og halvforstyrrede mennesker ihjel, og de ventede alle på, hvad der ville komme, med en hengivelse i deres skæbne, som havde noget rædselsfuldt ved sig. På det tidspunkt befandt majoren og hans grenader, den gamle general og hans hustru sig nogle få skridt fra broens udgangspunkt. De stod alle fire op, med tørre øjne, tavse og omgivet af en mængde døde. Ved siden af dem befandt sig nogle kraftige soldater og nogle officerer, som under de nuværende omstændigheder genfandt deres gamle sjælsstyrke. Denne temmelig talrige hob beløb sig til hen ved 50

mand. Et par hundrede skridt derfra fik majoren øje på resterne af den bro, man havde bygget for vognparken, og som var styrtet sammen to dage i forvejen.

"Lad os bygge en tømmerflåde!" ytrede han.

Næppe var disse ord sluppet ham ud af munden, før hele hoben kastede sig over disse rester. En mængde mennesker gav sig til at opsamle jernkramper, at hente træstumper, reb og alle de materialer, man behøvede for at bygge en flåde. En snes bevæbnede soldater og officerer udgjorde en vagt for at skærme arbejderne mod de fortvivlede angreb, man kunne vente af dette mylder af mennesker, når de gættede sig til, hvad de havde for. Den frihedstrang, som holder modet oppe hos fangerne, var intet i sammenligning med den, som i dette øjeblik fik disse ulykkelige franskmænd til at anspænde alle kræfter.

"Der kommer russerne! Russerne!" råbte vagten, der skærmede arbejderne, til disse.

Og træet knagede, bræddegulvet tiltog i bredde, højde og tykkelse. Generaler, soldater, oberster, alle gik de duknakkede under vægten af hjul, jern, reb, brædder; man fik her et virkelighedsbillede af, hvorledes det gik til, da Noahs ark blev bygget. Den unge grevinde sad ved siden af sin mand og så på dette skuespil og beklagede, at hun ikke kunne gøre sit til at fremme arbejdet; dog hjalp hun til med at knytte knuderne for at styrke tovværket. Endelig blev tømmerflåden færdig. Fyrretyve mænd skød den ud i strømmen, mens en halv snes soldater holdt de reb, man ville fortøje den med ved flodbrinken. Så snart bygmestrene så, at deres fartøj lå flot på Berezina, styrtede de sig ned på det fra flodbredden med en

skrækkelig egenkærlighed. Majoren var bange for voldsomheden ved denne første bevægelse og stod og holdt Stéphanie og generalen i hånden; men han kom til at gyse, da han så, at flåden var sort af mennesker, og at disse stod tætpakkede som i parterret i et skuespilhus.

"I dyr!" skreg han, "det er mig, som gav jer det råd at bygge en flåde, og så vil I ikke indrømme mig en plads på den."

Et almindeligt udbrud af gnaveri var det eneste svar, han fik. De mænd, der stod på flåden, havde lange stænger i hånden; disse stødte de mod flodbrinken og drev med magt de sammenføjede brædder udad for at skyde dem over til den anden bred og at få dem gennem ligene og isflagerne.

"Jeg kyler jer Gud døde mig i vandet, hvis I ikke ta'r majoren og hans to ledsagere med," råbte grenaderen; han drog sin sabel, forhindrede, at man kom afsted og fik folk til at trykke sig sammen, uden at bryde sig om de skrækkelige skrig, de udstødte.

"Jeg er lige ved at falde! Jeg falder!" skreg hans kammerater. "Lad os komme afsted; hvad bliver vi her efter?"

Majoren så på sin elskede med tørre øjne; hun løftede øjnene mod himlen med en ophøjet hengivelse i sin skæbne.

"Gid jeg kunne dø med dig!" sagde hun.

Der var næsten noget komisk i de folks stilling, der stod sammenstuvede på flåden. Uagtet de udstødte frygtelige brøl, vovede dog ikke en eneste af dem at sætte sig op mod grenaderen, de stod nemlig så tætpakkede, at hvis man blot stødte til en af dem, ville de alle falde omkuld. Under denne fare søgte en kaptajn at blive grenaderen kvit; men soldaten opdagede officerens slette hensigt, greb ham og smed ham i

vandet med de ord: "Ja så! du er tørstig, din andrik. Væk med dig."

"Her er to pladser ledige!" råbte grenaderen. "Hør major! Kast Deres lille dame her ned og kom selv med. Bryd Dem ikke om det gamle snøvl; i morgen er jo livet af ham alligevel."

"Skynd Dem!" råbte hundrede som med én stemme.

"Kom nu, major! de andre knurrer, og de er i deres ret."

Grev Vandières tog overtøjet af og stod i sin generalsuniform.

"Lad os frelse greven!" sagde Philippe.

Stéphanie trykkede sin vens hånd og knugede sig tæt op til ham.

"Farvel!" sagde hun.

De forstod hinanden. Grev de Vandières fik sin styrke og åndsnærværelse igen; han sprang ned på flåden, og Stéphanie fulgte ham, efter at hun havde kastet et sidste blik på Philippe.

"Vil De have min plads, major? Jeg bryder mig ikke om at leve; jeg har hverken kone, barn eller moder."

"Jeg betror dem til din varetægt," råbte majoren og pegede på greven og hans hustru.

"De kan være rolig! Jeg skal passe på dem som på mine øjestene."

Flåden blev slynget så voldsomt mod den modsatte bred af den, hvor Philippe stod ubevægelig, at alle faldt om ved stødet, da den nåede land. Greven, som var om bord, trillede ud i strømmen. I det samme øjeblik han faldt, skar en isflage hovedet af ham, så at det fløj langt bort som en kugle.

"Hvad siger De til det, major?" råbte grenaderen.

"Farvel?" råbte en kvinde.

Philippe de Sucy faldt rædselsslagen om. Kulden, savnet og udmattelsen havde nær gjort det af med ham.

"Min stakkels broderdatter var gået fra forstanden," føjede lægen til, efter at han en stund havde siddet tavs. "Ak," vedblev han og greb hr. d'Albons hånd, "hvor livet har stillet sig frygteligt for denne lille, unge, fine kvinde. Efter at et uhørt uheld havde skilt hende fra denne gardegrenader – Fleuriot hed han – blev hun i et par år slæbt omkring med hæren som et legetøj for en hel del afskum. – Man har fortalt mig, at hun gik med bare fødder og knap havde klæder på kroppen; at der gik hele måneder, uden at nogen tog sig af hende, ja næsten uden at hun fik noget at spise. Snart blev hun optaget på et eller andet sygehus, snart blev hun jaget som et vildt dyr. Gud alene kender alle de ulykker, den stakkel har gennemgået. I en lille tysk by var hun indespærret i et galehus, og imidlertid delte hendes slægtninge arven efter hende, da de troede, at hun var død. I 1816 genkendte grenader Fleuriot hende i en gæstgivergård i Strasbourg, hvor hun var kommet hen, efter at hun var knebet ud af sit fængsel. Nogle bønder fortalte grenaderen, at hun havde levet en hel måned ude i en skov, at de havde anstillet en klapjagt på hende uden at få fat i hende. Jeg boede den gang et par mil fra Strasbourg. Da jeg hørte tale om en vild pige, fik jeg lyst til at undersøge, hvad sandt der lå til bunds for de eventyrlige kendsgerninger, som gav anledning til de latterligste fortællinger. Hvordan tror De, jeg blev til mode, da jeg genkendte grevinden? Fleuriot meddelte mig alt det, han vidste om denne bedrøvelige historie. Jeg tog den stakkels fyr og min broderdatter med til Auvergne; dér havde jeg det uheld

at miste ham. Han havde lidt magt over fru de Vandières. Han var den eneste, der kunne få hende til at tage klæder på. Ordet: farvel! er det eneste hun har beholdt tilbage af sit modersmål; tidligere udtalte hun det kun sjældent. Fleuriot havde sat sig for at kalde en eller anden tankeforbindelse til live hos hende; men han havde ikke held med sig; det eneste han opnåede, var at få hende til at udtale dette sørgelige ord lidt hyppigere. Grenaderen forstod at adsprede hende og at få hende til at tage sig noget til ved at lege med hende; jeg håbede; men ..."

Stéphanies onkel holdt et øjeblik inde.

"Her," begyndte han igen, "har hun fundet en anden skabning, som hun synes at kunne komme ud af det med. Det er en åndssvag bondepige, som – hvor hæslig og indskrænket hun end er – har holdt af en murersvend. Denne murersvend havde villet gifte sig med hende, fordi hun ejede nogle tønder land. Et årstid var den stakkels Geneviève den lykkeligste skabning af verden. Hun pyntede sig, hun gik til dans med Dallot; hun begreb, hvad kærlighed er; i hendes hjerte og ånd var der bom for en følelse. Men Dallot begyndte at anstille betragtninger. Han traf på en anden pige, der var ved sine fulde fem og ejede to tønder land mere, end Geneviève har. Så lod Dallot hende sidde. Den stakkels skabning har igen mistet den smule forstand, kærligheden havde udviklet i hende; nu kan hun kun passe køer og sætte hø i stak. Min broderdatter og den stakkels pige er på en måde veninder i kraft af den usynlige lænke, som sammenknytter deres skæbne, og ved den følelse, der har forstyrret hovedet på dem. Kom her og se," sagde Stéphanies farbroder og førte d'Albon hen til vinduet.

Dommeren fik virkelig øje på den smukke grevinde, hun sad mellem fødderne på Geneviève. Bondepigen sad med en vældig benkam i hånden og havde hele sin opmærksomhed henvendt på at rede Stéphanies lange hår; denne lod hende gøre som hun ville og røbede uvilkårligt ved tonefaldet i nogle halvkvalte skrig, at det var en nydelse for hende. Hr. d'Albon gyste, da han så grevindens skødesløse og næsten dyriske hengiven af hendes legeme; det røbede, at der ikke rørte sig det ringeste spor af sjæleliv i hende.

"Philippe! Philippe!" udbrød han, "fortidens ulykker har ikke noget at sige overfor nutidens. – Er der slet intet håb?" spurgte han.

Den gamle læge så op mod himlen.

"Farvel hr. Fanjat," sagde d'Albon og trykkede den gamle mands hånd. "Min ven venter på mig; det vil ikke vare længe, før De får ham at se."

"Er det altså virkelig hende?" udbrød de Sucy, efter at han havde hørt markis d'Albons første ord. "Åh! Jeg var ikke vis på det endnu!" tilføjede han, og der faldt nogle tårer fra hans mørke øjne, hvis udtryk ellers var så strengt.

"Ja, det er grevinde de Vandières," svarede dommeren.

Obersten sprang ud af sengen og flik klæderne på i en fart.

"Men Philippe dog," svarede dommeren befippet, "er du fra forstanden?"

"Men jeg lider ikke længere," svarede obersten ganske enkelt. "Denne efterretning har døvet alle mine smerter. Hvorledes skulle jeg overhovedet kunne mærke til noget onde, når jeg tænker på Stéphanie? Jeg tager til "Gode-Mænd" for at besøge hende, tale med hende, helbrede hende. Hun er fri. Nu vel!

Lykken vil tilsmile os, eller der gives ikke noget Forsyn. Tror du da, at denne stakkels kvinde kan høre mig tale uden at få sin forstand igen."

"Hun har jo allerede set dig uden at genkende dig," svarede dommeren varsomt; da han mærkede, hvor ophidset håbet havde gjort hans ven, søgte han at vække en tvivl hos ham, der kun kunne være til gavn for ham.

Obersten skælvede; men derpå smilede han, og trak let på skulderen som tegn på sin vantro. Der var ingen, der vovede at sætte sig op mod oberstens beslutning. Få timer efter var han flyttet ind i det gamle priori hos lægen og grevinde de Vandières.

"Hvor er hun?" ytrede han, da han var kommet ind.

"Hys!" svarede Stéphanies farbroder, "hun sover, der kan De se hende."

Philippe så den stakkels afsindige ligge udstrakt på en bænk midt i solen. Hendes hoved blev beskyttet mod dens brændende stråler ved en skov af hår, der lå udbredt over hendes ansigt, hendes arme hang yndefuldt lige ned til jorden; hendes legeme hvilede og lå sirligt som en hinds; fødderne havde hun trukket op under sig, uden at det kostede hende nogen anstrengelse, hendes bryst hævede sig i ligelige drag; hendes hudfarve var porcelænshvid, den farve, som man beundrer i børns gennemsigtige ansigter. Geneviève stod ved siden af hende uden at røre sig af stedet; i hånden holdt hun en kvist, som Stéphanie uden tvivl havde brækket af i toppen på en af de højeste popler; og den åndssløve viftede sagte sin veninde med dens bladværk for at holde myggene borte og at afkøle luften. Bondepigen så på hr. Fanjat og obersten; og da hun så ligesom

et dyr havde genkendt sin herre, vendte hun sig igen om til grevinden og blev ved at våge over hende uden at have givet det ringeste tegn på forundring eller forståelse.

Det var kvælende hedt. Stenbænken så ud, som om den kastede gnister fra sig, og fra engen steg der op mod himlen disse elverrigeagtige dunster, som flagrer og blusser over græsset som et gyldent støv; men det så ikke ud til, at Geneviève mærkede noget til den fortærende hede. Obersten trykkede kraftigt lægens hænder i sine. Der flød tårer fra soldatens øjne, de trillede ned over hans mandige kinder, og de faldt ned på grønsværen for Stéphanies fødder.

"Hr. oberst," sagde farbroderen, "i hele to år er mit hjerte blevet knust hver dag; det vil gå Dem som mig. Græder De ikke, vil De derfor ikke føle smerten i ringere grad."

Disse to mænd forstod hinanden, og de trykkede på ny hinandens hænder; de stod uden at røre sig og betragtede den vidunderlige ro, som søvnen udbredte over denne henrivende skabning. Tid efter anden drog Stéphanie et suk, og dette suk, som tilsyneladende vidnede om et følelsesliv, gjorde, at den ulykkelige oberst skælvede af fryd.

"Ak!" sagde hr. de Fanjat mildt til ham, "lad Dem ikke vildlede af det; De tror, at hun i dette øjeblik er ved sin fulde forstand."

De, som i timevis har siddet frydefuldt uden anden beskæftigelse end at se et væsen sove, som de elsker ømt, som vil smile til dem, når det slår øjnene op, vil uden tvivl kunne forstå den både behagelige og skrækkelige følelse, som rørte sig i obersten. For ham var denne søvn noget skuffende; hendes opvågnen ville være som døden, som den gyseligste af alle dødsmåder. Pludselig kom en ung ged hoppende i tre spring

hen til bænken; den snusede til Stéphanie, som vågnede ved denne støj. Hun rejste sig let op, uden at det egensindige dyr blev bange for denne bevægelse; men da hun fik øje på. Philippe fo'r hun af sted med sin firføddede ven efter sig i hælene og hen til en hyldebusk; derpå udstødte hun det samme lille skrig som en opskræmmet fugl, som obersten havde hørt en gang før, da grevinden første gang fik øje på d'Albon nær ved gitteret. Derpå krøb hun op i en røn, satte sig til rette i den grønne top på træet og gav sig til at betragte *den fremmede* med samme opmærksomhed som den nysgerrigste nattergal i lunden.

"Farvel, farvel, farvel!" sagde hun; men man mærkede ikke på betoningen, at dette ord var udtrykket for en sjælelig rørelse.

Der var den samme mangel på følelse i det som i de toner, en fugl kvidrer.

"Hun kender mig ikke igen, "udbrød obersten fortvivlet. "Stéphanie! det er Philippe, din Philippe, Philippe!"

Og den stakkels soldat gik hen imod rønnen; men da han var kommet træet på tre skridt nær, så grevinden på ham som for at trodse ham, uagtet der gik ligesom et udtryk af frygt gennem hendes blik; derpå hoppede hun med et spring fra rønnen over på en akacie og derpå op i et grantræ, hvor hun gyngede fra gren til gren med en uhørt lethed.

"Løb ikke efter hende," sagde hr. Fanjat til obersten, "De vil let kunne vække en modbydelighed for Dem hos hende, som hun aldrig siden vil kunne få bugt med; jeg skal hjælpe Dem at gøre hendes bekendtskab og at tæmme hende. Kom hen på denne bænk. Hvis De lader, som om De ikke lægger mærke til den stakkels vanvittige, vil det ikke vare længe, før De ser hende lidt

efter lidt komme nærmere hen til Dem for nøje at undersøge Dem."

"Hun! hun skulle ikke genkende mig og flygte for mig!" gentog obersten og satte sig med ryggen mod et træ, hvis løvværk skyggede over en landlig bænk, og hans hoved faldt ned på brystet. Doktoren tav bomstille. Kort efter steg grevinden langsomt ned fra toppen af grantræet, flagrende som en lygtemand og undertiden med de samme bølgende bevægelser som dem, vinden frembragte i trætoppene. Hun standsede ved hver gren for at udspejde den fremmede; men da hun så, at han blev siddende ganske stille, sprang hun til slut ned i græsset, rejste sig op og gik ganske langsomt hen til ham tværs over engen. Da hun havde stillet sig op ad et træ, som voksede en halv snes skridt fra bænken, hviskede doktor Fanjat til obersten:

"Tag så behændigt som muligt nogle stykker sukker i min højre lomme og vis hende dem, så kommer hun nok; til gunst for Dem vil jeg selv give afkald på den fornøjelse at række hende disse lækkerbiskener. Ved hjælp af sukkeret, som hun holder uhyre meget af, vil De kunne vænne hende til at komme hen til Dem og at kende Dem igen."

"Da hun var kvinde," svarede Philippe sørgmodigt, "holdt hun ikke af søde sager."

Da obersten rakte det stykke sukker, han holdt mellem tommel- og pegefingeren, hen imod Stéphanie, udstødte hun på ny sit vilde skrig, og styrtede livligt hen mod Philippe; men straks derpå standsede hun, betvunget af den uvilkårlige frygt, han indgød hende. Vekselvis så hun på sukkeret, og hun vendte hovedet om, som de ulykkelige hunde, hvem deres herrer forbyder at røre maden, før de har udtalt et af de sidste ord i

bogstavrækken, som de så fremsiger meget langsomt. Endelig fik hendes dyriske lidenskab overtaget over hendes frygt; Stéphanie kastede sig over Philippe, udstrakte undselig sin smukke solbrændte hånd efter byttet, rørte ved sin elskedes fingre, snappede sukkeret og forsvandt i et buskads. Denne skrækkelige forestilling gjorde det helt af med obersten; han brast i gråd og løb ind i dagligstuen.

"Har kærligheden ikke lige så meget mod som venskabet," sagde hr. Fanjat til ham. "Jeg håber det bedste, hr. baron. Det har stået endnu værre til med min stakkels broderdatter end det, De nu ser."

"Er det muligt?" ytrede Philippe.

"Hun gik nøgen," svarede lægen.

Obersten viste ved sine fagter, hvor rædselsslagen han var, og blegnede. Lægen var bange for, at der lå nogle ubehagelige symptomer til grund for denne blegnen; han løb hen og følte hans puls og fandt, at han havde en stærk feber. Han fik ham ved sine indstændige forestillinger til at lægge sig og gav ham en ringe del opium for at skaffe ham en rolig søvn.

Således forløb der en uges tid; i den tid var obersten hyppigt et bytte for den dødeligste angst, så at han til sidst ikke havde flere tårer. Hans hjerte blev så tit knust, at han ikke kunne vænne sig til synet af grevindens galskab; men han sluttede så at sige en overenskomst med disse skrækkelige forhold og fandt en slags lindring i sine smerter. Hans heltemod kendte ingen grænser. Han fik mod til at tæmme Stéphanie ved at vælge godterne til hende; han viste så megen omhyggelighed, når han bragte hende denne føde, han forstod så godt at beholde hos sig selv de fattige sejre, han vandt over sin elskedes instinkt, dette

sidste brudstykke af hendes fornuft, at han gjorde hende *tammere*, end hun havde været nogensinde før. Hver morgen gik obersten ned i parken, og når han længe havde ledt efter grevinden og hverken kunne gætte, på hvilket træ hun gyngede sig mageligt, eller hvad for en krog, hun havde søgt skjul i, eller hvad for et tag hun var krøbet op på, fløjtede han melodien til den berømte sang: *Partant pour la Syrie*, hvortil der knyttede sig et minde fra en scene i deres kærlighedshistorie. Straks kom Stéphanie springende som en hjortekalv.

Hun havde i den grad vænnet sig til at se obersten, at han ikke længere indjog hende nogen angst. Det varede ikke længe, inden hun vænnede sig til at sætte sig på oberstens skød og at slynge sine magre og smidige arme om ham. I den stilling, som elskende holder så meget af, gav Philippe den lækkersultne grevinde noget sukkergodt. Når hun havde spist det alt sammen, hændte det sig ofte, at hun gav sig til at rode i sin vens lommer med samme mekaniske og hurtige bevægelser som en abe. Når hun så havde overbevist sig om, at der ikke var mere, så hun på Philippe med spillende øjne, men der lå ingen tanker i blikket, og hun kendte ham heller ikke igen. Så legede hun med ham; hun prøvede på at tage hans støvler af for at se hans fødder, rev hans handsker i stykker, satte hans hat på sit hoved; og hun lod ham stryge sine hænder gennem hendes hår, tillod ham at tage hende i sine arme og tog ligegyldig mod hans brændende kys; til slut sad hun ganske tyst og så på ham, når han udgød tårer; hun forstod godt sangen: *Partant pour la Syrie*, men han kunne ikke drive det til, at hun udtalte sit eget navn, Stéphanie. Philippe blev holdt oppe under sine nedtrykkende bestræbelser ved et håb, som aldrig svigtede ham. Når han en

smuk efterårsmorgen så grevinden sidde fredelig på en bænk under en poppel med gulnende blade, lagde den stakkels elsker sig for hendes fødder, så hende ind i øjnene så længe, hun fandt sig i, at han gjorde det, og håbede, at den glans, der udgik derfra, skulle vidne om, at hun havde fået sin forstand igen; undertiden skuffede han sig og troede, at disse hårde og ubevægelige stråler skulle sitre, blive bløde og levende, og han udbrød: "Stéphanie, Stéphanie! du forstår mig, du ser mig." Men for hendes øre var denne stemme som enhver anden støj, som vindens susen, når den bøjede træerne, som den kos brølen, som hun sprang op på; og obersten vred sine hænder i fortvivlelse, en fortvivlelse, der hver dag fødtes på ny. Tiden og hans forgæves forsøg øgede kun hans pinsler. En aften, da himlen var rolig, opdagede lægen midt i den tavse fred i dette landlige tilflugtssted obersten langt borte i færd med at lade en pistol. Lægen forstod, at Philippe ikke længere havde noget håb tilbage. Han følte, hvorledes alt hans blod strømmede til hjertet, og når det lykkedes ham at få bugt med den svimmelhed, der greb ham, kom det af, at han hellere ville se sin broderdatter levende og fra forstanden end død. Han skyndte sig derhen.

"Hvad har De for?" spurgte han.

"Denne er til mig," svarede obersten og pegede på en ladt pistol, der lå på bænken, "og denne til hende!" tilføjede han og ladede den, han holdt i hånden.

Grevinden lå langs hen ad jorden og legede med kuglerne.

"Ved De da ikke," svarede lægen koldt og dulgte sin rædsel, "at hun i nat i søvne har sagt Philippe?"

"Har hun nævnt mit navn?" råbte baronen og lod pistolen falde, som Stéphanie tog op; men han rev den ud af hænderne på hende, tog den, der lå på bænken og løb sin vej.

"Stakkels lille!" brød det frem af lægen, der var henrykt over de heldige følger af sin nødløgn. Han trykkede den vanvittige til sit bryst og vedblev: "Han ville have dræbt dig, den egenkærlige herre! Han vil give dig døden, fordi han lider. Han forstår ikke at elske dig for din egen skyld, mit barn! Skal vi ikke tilgive ham det, hvad du? Han er fra forstanden, du er kun gal. Ja vist så! Nej, Vorherre alene har ret til at kalde dig tilbage til sig. Vi tror, at du er ulykkelig, fordi du er sluppet for din del af vor elendighed; ja vi er nogle nette tosser! Men," sagde han og satte hende på sit skød, "du er lykkelig; der er ikke noget, der falder dig til besvær: du lever som fuglen og dådyret."

Hun kastede sig over en ung drossel, som hoppede på jorden, fangede den og udstødte et lille hvin som tegn på, hvor glad hun var over det, kvalte den, så på den døde fugl og lagde den ved foden af et træ uden at tænke mere på den.

Næste morgen, da det gryede ad dag, gik obersten ned i haven, han ledte efter Stéphanie, han troede på lykken; og da han ikke fandt hende, begyndte han at fløjte. Da hans elskede var kommet, tog han hende under armen, og for første gang gik de sammen. De gik hen til en løvhytte, hvis visne blade faldt for morgenbrisen. Obersten tog plads, og Stéphanie satte sig af sig selv på hans skød. Philippe skælvede af fryd.

"Min elskede," sagde han og dækkede hendes hænder med fyrige kys, "jeg er din Philippe."

Hun så nysgerrigt på ham.

"Kom," sagde han og trykkede hende op til sig. "Kan du føle hvor mit hjerte hanker? Det har kun banket for dig. Jeg elsker dig for stedse, Philippe er ikke død; her er han, du er hos ham. Du er min Stéphanie, jeg er din Philippe."

"Farvel!" sagde hun, "farvel!"

Obersten gyste; det forekom ham, at hans ophidselse gik over på hans elskede. Hans hjertesønderrivende skrig, som håbet fremkaldte, denne sidste anstrengelse af en kærlighed for evigheden, af en overstadig lidenskab, kaldte hans elskedes forstand tilbage.

"Hun kender mig igen! ... Stéphanie! ..."

Obersten følte sit hjerte svulme; hans øjenlåg blev fugtige. Men lidt efter så han, at grevinden viste ham nogle stykker sukker, hun havde fundet, da hun gennemsøgte hans lommer, mens hans talte. Han havde antaget det gran af forstand, som ligger til grund for en abes ondskabsfuldhed, for on menneskelig tanke. Philippe besvimede. Doktor Fanjat fandt grevinden siddende på oberstens legeme. Hun gnaskede på sit sukker, og viste, hvor glad hun var, ved kælne fagter, man ville have beundret, hvis hun havde været ved sine fulde fem og villet efterabe sin papegøje eller kat.

"Ak min ven!" udbrød Philippe, da han kom til sig selv igen, "jeg dør hver dag, hver time på dagen. Jeg skulle finde mig i alt dette, hvis hun havde bevaret lidt kvindeligt væsen. Men hver dag at se hende som en vild, ja endog helt blottet for blufærdighed, at se hende ..."

"De mener altså, at det skulle være en galskab som i et skuespilhus," sagde lægen skarpt. "Deres opofrende kærlighed bukker altså under for fordomme? Hvad synes De hr. oberst, for

Deres skyld har jeg givet afkald på den sørgelige glæde at fodre min broderdatter; jeg har overladt Dem den fornøjelse at lege med hende; selv har jeg kun forbeholdt mig den drøjeste del af arbejdet. Mens De sover, våger jeg over hende, jeg ... Opgiv hende, hr. de Sucy. Forlad denne sørgelige eneboerbolig. Jeg ved, hvorledes man skal leve med denne kære lille skabning, jeg udspejder hendes fagter, jeg er inde i hendes hemmeligheder. Der kommer en tid, da De vil takke mig ..."

Obersten rejste bort fra "Gode-Mænd" med det for øje, at komme igen en gang. Lægen var helt forfærdet over den virkning, han havde udøvet på sin gæst; han begyndte at holde lige så meget af ham som af sin broderdatter. Hvis der var én af disse to elskende, man måtte have medlidenhed med, var det åbenbart Philippe; var han ikke ene om at bære hele byrden af denne rædselsfulde smerte? Lægen lod indhente oplysninger om, hvad obersten tog sig til, og fik at vide, at han havde trukket sig tilbage til et gods, han ejede i nærheden af Saint-Germain. Obersten havde i tillid til en drøm undfanget en plan til at skaffe grevinden fornuftens brug igen. Uden at lægen vidste af det, tilbragte han resten af efteråret med forberedelserne til dette vidtløftige foretagende. Der løb en lille å gennem hans park, og om vinteren gik den over sine bredder og strømmede over et stort mosedrag, som omtrent lignede det, der strakte sig langs med Berezinas højre bred. Landsbyen Satout, der lå oppe på en bakke, indrammede fuldstændig denne rædselsfulde scene, som Studzianka indfattede sletten ved Berezina. Obersten fik fat i en mængde arbejdsfolk, der skulle grave et vandløb, der forestillede den grådige flod, hvori Frankrigs skatte, Napoleon og hans hær var gået til grunde. Ved

hjælp af sine minder lykkedes det Philippe i sin park at lave den strøm, som general Eblé havde bygget broerne over. Han opstillede bropiller og tændte ild i dem, for at de skulle ligne de halvforkullede planker, som på hver side af floden viste efternølerne, at vejen til Frankrig var spærret for dem. Obersten fik fat i træstumper, der lignede dem, hans ulykkesfæller havde benyttet til at bygge deres flåde af. Han ødelagde sin park for at fuldstændiggøre det skuffende syn, hvorpå han grundede sit sidste håb. Han bestilte soldaterdragter og lasede klædningsstykker, som han lod flere hundrede bønder trække i. Han byggede hytter, batterier, som han stak ild i. Han glemte ikke det bitterste af det, som kunne genfrembringe den forfærdeligste af alle disse scener, og han nåede sit mål. I de første dage af december, da sneen havde bredt en tæt hvid kappe ud over jorden, kunne han kende Berezina igen. Dette eftergjorte stykke Rusland var så gyselig sandt, at flere af hans våbenbrødre genkendte skuepladsen for deres overståede elendighed. Hr. de Sucy gemte hos sig selv hemmeligheden ved denne sørgelige fremstilling, som man på den tid i flere selskabssale i Paris omtalte som galmandsværk.

En af de første dage i januar 1820 steg obersten til vogns i et køretøj, der lignede det, hvori han havde bragt hr. og fru de Vandières fra Moskva til Studzianka. Det blev trukket af heste, der lignede dem, han med livsfare havde hentet midt inde mellem russerne. Han havde de samme grisede og ejendommelige klæder, de våben og den måde at sætte sit hår på, som han havde haft den 29. november 1812. Han havde endog ladet sit skæg og sit hår vokse og ikke plejet sit ansigt, for at der ikke skulle mangle noget i den frygtelige sandhed.

"Jeg har gættet, hvad De havde for," udbrød hr. de Fanjat, da han så obersten stige ud af vognen. "Vil De have held med Deres foretagende, må De ikke vise Dem i dette køretøj. I aften vil jeg give min broderdatter lidt opium. Mens hun sover, vil vi give hende sådanne klæder på, som hun bar ved Studzianka og vi vil lægge hende i dette køretøj. Jeg vil køre bag efter i en kaleche."

Hen imod kl. 2 om natten blev den unge grevinde båret ned i vognen, lagt på puderne og svøbt ind i et groft tæppe. Nogle bønder belyste denne ejendommelige bortførelse. Pludselig lød der et gennemtrængende skrig i den tavse nat. Philippe og lægen vendte sig om og fik øje på Geneviève, som kom halvnøgen ud af det lave rum, hvori hun sov.

"Farvel, farvel, det er forbi, farvel!" råbte hun og græd sine modige tårer.

"Men hvad er der da i vejen, Geneviève?" spurgte doktor Fanjat hende.

Geneviève rystede på hovedet med en fortvivlet mine, løftede armene mod himlen, så på vognen, udstødte en lang brummen, viste tydelige tegn på en dyb rædsel og gik tyst tilbage.

"Det er et godt varsel," sagde obersten. "Denne pige beklager, at hun ikke længere har nogen fælle. Hun *ser måske i ånden*, at Stéphanie får sin forstands brug igen."

"Gud give det!" sagde hr. Fanjat; det lod til, at han var ilde berørt af denne hændelse.

Efter at han havde begyndt at beskæftige sig med sindssygdomme, havde han truffet flere eksempler på spådomsgave og på det andet syn, som nogle afsindige har givet beviser på, og som man efter flere rejsendes udsagn genfinder hos vilde folkefærd.

Eftersom obersten havde ordnet det, kørte Stéphanie gennem den eftergjorte slette ved Berezina hen ved kl. 9 om morgenen; hun blev vækket ved et kanonskud, som blev affyret et hundrede skridt fra det sted, hvor denne forestilling var lavet. Det var et tegn. Tusinde bønder opløftede et skrækkeligt vræl, lig det fortvivlelsens hurra, 20.000 efternølere, der så sig dræbt eller i slaveri, ville kyse russerne med. Da grevinden hørte dette hyl og dette kanonskud, sprang hun ud af vognen og løb med afsindig angst henover den snedækkede plads, så på de afbrændte hytter og den ulykkebringende flåde, som man havde kastet ud på den tilfrosne Berezina. Major Philippe var der og huggede med fladen af klingen løs på mængden. Fra fru de Vandières kom der et skrig, som fik alles hjerter til at isne, og hun stillede sig op foran obersten, som sitrede på alle lemmer. Hun tog sig sammen og så med et klart blik på denne løjerlige scene. Et eneste øjeblik, så hurtigt henfarende som et lyn, hvilede der i hendes øjne den glans, der ikke røber det ringeste tankeliv, og som man beundrer i fuglenes skinnende øjne; derpå lod hun sin hånd glide hen over panden på samme naturlige måde som et menneske, der samler sine tanker; hun så på dette levendegjorte minde, på dette stykke forbigangne liv, som man tolkede for hende, vendte sig livligt om mod Philippe og så ham. Der opstod en frygtelig tavshed hos hele denne skare. Obersten stønnede og turde ikke lukke munden op; lægen græd. Stéphanies smukke ansigt begyndte at få lidt farve; den blev stærkere og stærkere og blev til sidst lige så glimrende som hos en strålende og frisk ung pige. Det blev overgydt af en stærk purpurfarve. Livet og lykken vandt nærmere og nærmere som en ildebrand og i følge med dem en

opblussende forståelse. Der gik krampeagtige trækninger fra hendes fødder til hjertet. Alle disse særsyn kom på én gang og knyttedes sammen ved et fælles bånd, da der fra Stéphanies øjne udgik en himmelsk stråle, en beåndet flamme. Hun levede, hun tænkte! Hun gyste, måske af rædsel. Vorherre løsnede selv for anden gang denne forstenede tunge, kastede på ny sin gnist i denne udbrændte sjæl. Den menneskelige vilje kom med sine elektriske strømme og levendegjorde dette legeme, hvorfra den så længe havde været borte.

"Stéphanie!" råbte obersten.

"Åh! det er Philippe," sagde den stakkels grevinde.

Hun kastede sig i de skælvende arme, som obersten strakte ud mod hende, og tilskuerne blev ganske bange for de elskendes omfavnelse. Stéphanie brast i gråd. Pludselig tørredes hendes tårer, hun blev stiv som et lig, som om lynet havde ramt hende, og sagde med svag røst: "Farvel, Philippe, jeg elsker dig, farvel!"

"Åh, hun er død," brød det ud af obersten, og han lod sine arme synke.

Den gamle læge tog mod sin broderdatters livløse legeme, kyssede hende, som et ungt menneske ville have gjort det, bar hende bort og satte sig på en brændestak med hende. Han sad og betragtede grevinden og lagde sin kraftløse og krampagtigt rystende hånd på hendes hjerte. Hjertet slog ikke længere.

"Det er altså sandt," sagde han og så skiftevis på obersten, der stod uden at røre sig, og på Stéphanies ansigt, hvorover døden bredte den strålende skønhed, den flygtige helgenglorie, som måske er et pant på et glimrende liv efter dette.

"Ja, hun er død."

"Men det smil," brød det ud af Philippe, "se dog engang på det smil! Er det virkelig muligt?"

"Hun er allerede kold," svarede hr. Fanjat.

Hr. de Sucy gik nogle skridt fremad for at løsrive sig fra dette syn; men så stod han stille og fløjtede den melodi, som den gale kendte; da han så ikke så sin elskede løbe sig i møde, gik han længere bort med vaklende skridt, som en drukken mand, blev ved at fløjte, men vendte sig ikke tiere om.

General Philippe de Sucy gjaldt i selskabslivet for en meget elskværdig, men frem for alt for en meget munter mand. For nogle dage siden sagde en dame ham en hoben skønne ting for hans gode humør og ligevægten i hans væsen.

"Ak, frue!" svarede han, "jeg betaler mine morsomme indfald dyrt, når jeg sidder ene hjemme om aftenen."

"Er De da altid ene?"

"Nej," svarede han smilende.

Hvis en skarpsindig iagttager af den menneskelige natur i dette øjeblik havde set udtrykket i grev de Sucys ansigt, ville det rimeligvis have gyst i ham.

"Hvorfor gifter De Dem dog ikke?" vedblev denne dame, som havde flere giftefærdige døtre i klosterskolen. "De er rig, betitlet, af gammel adel; De har glimrende evner og en fremtid; alting tilsmiler Dem."

"Ja," svarede han, "men der er et smil, der dræber mig."

Næste dag hørte denne dame til sin forbavselse, at hr. de Sucy havde skudt sig en kugle for panden om natten. Den fornemme verden underholdt sig på forskellig måde om denne usædvanlige begivenhed, og enhver fandt sin grund til den.

Enhver af snakkebrødrene forklarede efter sin smag denne slutningsscene på et sørgespil, som begynder i 1812, og talte om spil, kærlighed, ærgerrighed, et uordentligt liv, som man ikke tidligere vidste noget om.

Kun to mænd, en dommer og en gammel læge, vidste, at grev de Sucy var en af disse stærke mænd, som Gud ulykkeligvis giver kraft til, hver dag at gå sejrrig ud af en skrækkelig kamp, som de udfægter med et eller andet ukendt uhyre. Unddrager Vorherre dem blot et eneste øjeblik sin mægtige støtte, bukker de under …

Om "Den indkaldte – Farvel"

Forfatter: Honoré de Balzac (1799-1859).
Org.udgaver:

> **Den indkaldte:** *Le Réquisitionnaire*, første udg. i *La Revue de Paris*, Paris 1830).
>
> **Farvel:** Som *Souvenirs soldatesques – Adieu*, i *La Mode*, Paris 1830.

Denne udgave baseret på: *To fortællinger af Honoré de Balzac: Den indkaldte. Farvel.* Nyt dansk Forlagskonsortium, København 1890.
Oversætter: Ikke oplyst i bogforlæg.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Eduouard Toudouze (1848-1907) til novellen *Adieu*: *At Carentan*, fra udgaven *La comédie humaine by Honoré de Balzac; now for the first time completely translated into English* vol. 46. George Barrie & Son, Philadelphia 1895.

ISBN 978-87-7628-046-8
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-294-4 (Ølstykke 2013).

www.ebib1800.dk

